

Univerzitet u Sarajevu

Filozofski fakultet

Odsjek za romanistku

SLAGANJE VREMENA U FRANCUSKOM JEZIKU

Diplomski rad

Student: Seniha Bibić

Mentor: Doc.dr. Lejla Tekešinović

Sarajevo, 2017. godine

1. UVOD

Cilj ovog rada jeste predstaviti fenomen slaganja vremena u francuskom jeziku, produbiti znanje vezano za ovu temu kroz proučavanje relevantne literature i kroz analizu korpusa. Takođe nam je cilj da dodjemo do vlastitih zapažanja i zaključaka na osnovu detaljnog istraživanja ove teme.

Rad ćemo koncipirati u tri dela: teorijski deo, analiza korpusa i zaključak.

U teorijskom delu ćemo najpre predstaviti slaganje vremena u francuskom jeziku.

Posebno poglavlje ćemo posvetiti objekatskoj rečenici, budući da slaganje vremena dolazi do izražaja upravo u okviru ove zavisne rečenice.

Zatim ćemo govoriti o slaganju vremena u indikativu, o upravnom i nepravnom govoru (*Discours direct et discours indirect*) i do kakvih promena tu dolazi.

A u poslednjem delu ovog poglavlja govorićemo o slaganju vremena u konjunktivu.

U centralnom delu rada bavićemo se analizom primera koje ćemo preuzimati iz primarnog korpusa a to su romani: Stendhal *Le rouge et le noir*, David Foenkinos *La délicatesse*, Alexandre Dumas *La dame aux camélias*, kao i iz sekundarnog korpusa: gramatika, internet baza i rečnika. Osvrnućemo se također na izuzetke i slučajeve u kojima se može izostaviti slaganje vremena. Obratićemo pažnju na prevod analiziranih primera na b/h/s jeziku, s obzirom na to da u našem jeziku ova pojava nije prisutna, dakle videćemo i na koji način se onda iskazuje anteriornost, simultanost i posteriornost radnji glavne i zavisne rečenice.

U prilogu (dodatak) ovog rada donosimo nekoliko interesantnih mailova preuzetih iz korespondencije sa kupcima iz Francuske i Švajcarske. Naime, posao kojim se bavimo zahteva da smo u svakodnevnoj komunikaciji sa izvornim govornicima francuskog jezika, pa smo mogli i tu uočiti neke zanimljivosti koje ćemo predstaviti kroz primere.

U završnom delu, odnosno zaključku, izložićemo sve ono što smo tokom istraživanja ove teme saznali, tj. do kojih smo saznanja došli. Navešćemo i

prokomentarisati neke primere koji su nama bili zanimljivi te skrenuti pažnju na bitne činjenice koje treba imati u vidu, a koje mogu doprineti boljem razumevanju ove teme.

2. TEORIJSKI DEO

2.1. Nekoliko definicija o slaganju vremena

Da bismo bolje razumeli i predstavili slaganje vremena u francuskom jeziku, ovde ćemo se pozvati na nekoliko autora i videti kako oni posmatraju ovaj jezički fenomen:

Prema Béchade-u, glagol uz koji stoji objekatska rečenica može biti u bilo kojem ličnom ili bezličnom obliku. Ali, vreme jednog ili drugog oblika je to od kojeg zavisi vreme u zavisnoj rečenici. Taj fenomen vremenskog usklađivanja se naziva *slaganje vremena*. Naročito je vezano za *kompletivnu objekatsku rečenicu* koja je usko vezana za glavnu, ali bez automatizacije u vremenskom podudaranju, jer ipak je na kraju smisao taj koji određuje izbor vremena:

Le verbe qui se fait accompagner d'une complétive peut être à n'importe quel mode personnel ou non personnel. Mais c'est son temps à l'un ou l'autre de ces modes qui engage souvent celui de la subordonnée. Ce phénomène d'accommodation temporelle s'appelle concordance des temps. Il concerne tout particulièrement la complétive objet dans la mesure où celle-ci est très étroitement liée à la principale, sans qu'il y ait cependant d'automatisme dans l'appariement temporel, le sens gouvernant en définitive le choix du temps.¹

Prema Mauger-u u indirektnom govoru vreme glagola zavisne rečenice je usko povezano sa glagolom glavne rečenice. I u tom slučaju dolazi do slaganja vremena glagola zavisne i glavne rečenice.²

Stan H. navodi kako ne postoji striktno određeno pravilo o slaganju vremena (*correspondance des temps*) i citirajući Grevisse-a, kaže da treba voditi računa o određenom izražavanju misli. Ali takođe navodi i mišljenje još jednog francuskog gramatičara Brunot-a, koji smatra da vreme glavne rečenice ne diktira vreme zavisne već smisao, tj. da nema slaganja. Smisao je taj koji odlučuje: to znači da su vremena zavisnih rečenica upotrebljena po istim principima kao i vremena glavnih rečenica.³

¹ BÉCHADE, Hervé-D., str.250

² MAUGER G. str. 274

³ STAN H. str. 116, 117

Ali izbor oblika je određen kontekstom, pa su odnosi između glavne i zavisne rečenice na neki način određeni onim što kontekst želi.⁴

Guiraut takođe navodi da vreme glagola glavne rečenice određuje smisao glagola zavisne i da je taj odnos više leksički nego gramatički:

Ici, ce n'est plus le morphème de liaison qui sémantise la relation, mais la relation qui sémantise le morphème.

C'est ce qui caractérise la contrainte grammaticale en face de l'opposition : toute forme opposable est « porteuse » de sens, créatrice de sens ; toute forme contrainte (non opposable) n'apporte rien de sémantiquement.⁵

Mnogi gramatičari, kada govore o slaganju vremena, uglavnom se baziraju na pravila koja treba primenjivati i poštovati, kako u pisanom tako i u govornom jeziku, te da glagoli glavne rečenice utiču na glagol zavisne (mada smo gore naveli da ne misle svi tako, videli smo da Brunot smatra da je smisao taj koji određuje vreme zavisne).⁶

Dubois i Lagane, nazivaju slaganjem vremena odnose koji postoje u okviru jedne složene rečenice između vremena glavne i vremena zavisne rečenice.

Po njihovom mišljenju, možemo razlikovati dve vrste slaganja:

- slaganje koje zahteva smisao iskaza
- slaganje koje ima obavezan karakter i ne izražava nikakav poseban smisao:

Concordance des temps est, dans une phrase complexe, les relations qui existent entre le temps de la principale et celui des subordonnées.

On peut distinguer deux sortes de concordance: celle qui est commandée par le sens de l'énoncé, et celle qui a un caractère obligatoire et n'exprime pas de sens particulier.⁷

Kako se slaganje vremena odnosi na objekatsku rečenicu, u nastavku ćemo se osvrnuti na osnovne karakteristike te zavisne rečenice.

⁴ STAN H. str. 116, 117

⁵ GUIRAUT P. str. 86

⁶ STAN H. str. 116, 117

⁷ DUBOIS J., LAGANE R. str. 215

2.2. Objekatska rečenica

2.2.1. Uloga i funkcija objekatske rečenice

Papić M. navodi da se uvek prvo pomisli na objekatsku rečenicu kada se govori o slaganju vremena, da je ova rečenica uvedena veznikom *que* ili ima oblik zavisno-upitne rečenice čiji glagol zavisi od glagola glavne rečenice.⁸

Kako navodi Drašković, zavisna rečenica kojom se iskazuje sadržaj glagola glavne rečenice zove se *iskazna* ili *deklarativna rečenica*.⁹

Ova vrsta zavisne rečenice ima više naziva kako u b/h/s tako i u francuskom jeziku: izrične, izjavne, enuncijativne (*propositions énonciatives*), predmetne ili objekatske (*propositions objectives*), dopunske (*propositions complétives*), imeničke (*propositions substantives*).¹⁰

Autori *Nouvelle grammaire du français* objašnjavaju kako se zavisne rečenice uvedene veznikom *que* nazivaju *dopunske* rečenice zato što one dopunjuju glavnu rečenicu. One mogu biti i u indikativu i u konjunktivu u zavisnosti od smisla glagola glavne rečenice :

*Les propositions subordonnées introduites par la conjonction « que » sont appelées « propositions complétives » parce qu'elles complètent la proposition principale. Elles sont à l'indicatif ou au subjonctif selon le sens du verbe principal.*¹¹

A prema Dubois i Lagane, dopunskom rečenicom nazivamo zavisnu rečenicu koja menja imensku grupu u funkciji direktnog objekta, imensku grupu u funkciji subjekta ili imensku grupu u funkciji atributa u jednoj prostoj rečenici :

⁸ PAPIĆ M. str. 194

⁹ DRAŠKOVIĆ V. Str. 221

¹⁰ Ibid. Str.221

¹¹ DELATOUR Y., JENNEPIN D., LEON-DUFOUR M., TEYSSIER B. str. 212

*On appelle complétive une subordonnée qui remplace un groupe du nom complément d'objet, un groupe du nom sujet ou un groupe du nom attribut dans une phrase simple.*¹²

Varga je puno precizniji kada se radi o zavisnoj rečenici u funkciji direktnog objekta i kaže da zavisne rečenice koje u funkcionalnoj strukturi složene rečenice imaju ulogu direktnog objekta zavise od jednog prelaznog glagola¹³, što možemo videti iz sledećeg primera :

- *Je me **figurai** que le chagrin s'était changé en maladie..*¹⁴
(Zamišljao sam da se bol pretvorila u bolest..)¹⁵

Ove su rečenice, kako primećuje Varga, najčešći tip zavisnih rečenica primarnih funkcija. Međutim, ta grupa rečenica, definisana pozicijom u funkcionalnoj strukturi, nije homogena. Naime, ona podrazumeva, pored rečenica uvedenih veznikom *que* (a koje se mogu smatrati prototipom) i posebne zavisne rečenice indirektnog govora:

*La spécificité des propositions exprimant le discours rapporté quant à l'aspect qui nous intéresse ici est dans le fait que, tandis que ces subordonnées peuvent en effet avoir les caractéristiques du prototype mentionné, certaines d'entre elles présentent des particularités considérables concernant les subordonateurs et le processus de subordination qu'ils reflètent :*¹⁶

O indirektnoj zavisnoj rečenici govorićemo detaljnije na str.11, a u nastavku dajemo dva primera takvih rečenica uvedenih veznikom „si“:

- *Les dames se demandaient **si** c'était du maire tout seul que provenait cette haute inconvenance.*¹⁷
(Gospođe su se pitale da li je ta gruba neprijatnost potekla samo od predsednika.)¹⁸
- *Je voudrais savoir **si** le château est logeable, et **si** les environs sont aussi jolis qu'on le dit.*¹⁹

¹² DUBOIS J., LAGANE R. str. 184

¹³ VARGA, D. str. 82

¹⁴ DUMAS, La dame aux camélias, str.88

¹⁵ DIMA, Dama s kamelijama, str.39

¹⁶ VARGA, D., str. 82

¹⁷ STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str.106

¹⁸ STENDAL, Crveno i Crno, str.121

¹⁹ STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str.283

(Želela bih da znam da li se u zamku može stanovati i da li je okolina baš tako lepa kao što se priča.)²⁰

Kao što smo već napomenuli, objekatska rečenica je uvedena veznikom *que* ali takođe može biti uvedena i vezničkim izrazima *à ce que* ili *de ce que* gde je pokazna zamenica *ce* izgubila svoju vrednost. Ove grupe odgovaraju vezničkim izrazima. *A ce que* prati glagol koji se gradi sa predlogom *à*, dok *de ce que* stoji uz glagol koji se gradi sa predlogom *de* pa je takva zavisna rečenica u funkciji indirektnog objekta COI (*complément d'objet indirect*):²¹

➤ *Il faudra veiller à ce que* votre conscience se tienne en garde contre cette faiblesse : Trop de sensibilité aux vaines grâces de l'extérieur.²²

(Morate paziti da se vaša savest čuva ove slabosti: preterane osetljivosti prema taštom sjaju spoljašnjeg sveta.)²³

➤ *Le marquis était parfait pour sa femme ; il veillait à ce que* son salon fût suffisamment garni.²⁴

(Markiz je prema svojoj ženi bio besprekoran, pazio je da u salonu uvek bude dovoljno posetioca.)²⁵

➤ *Pourtant mon père ne se fâchait point de ce qu'il y ait toujours les mêmes choses à manger.*²⁶

(Međutim, moj se otac uopšte nije ljutio što su se jele uvijek iste stvari.)

❖ Savremeni jezik ima tendenciju da razvije upotrebu ovih vezničkih izraza *à ce que* ili *de ce que* umesto veznika *que*, naravno ako glagolska konstrukcija to dozvoljava, dok klasični, književni jezik ima suprotnu tendenciju.²⁷

Kako navodi Béchade, postoje dva razloga za to :

²⁰ STENDAL, Crveno i Crno, str.333

²¹ BÉCHADE, Hervé-D., str.242

²² STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str.176

²³ STENDAL, Crveno i Crno, str. 206

²⁴ STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str.252

²⁵ STENDAL, Crveno i Crno, str.297

²⁶ BÉCHADE, Hervé-D., str.242

²⁷ Ibid. str. 242

- s jedne strane ovi izrazi imaju veću fonetsku težinu od veznika *que*
- s druge strane, ova se tendencija na taj način približava konstrukciji kompletivne rečenice u funkciji indirektnog objekta (*se réjouir que/ de ce que/de quelque chose*).²⁸

Béchade takođe navodi da je objekatska rečenica (*complétive objet*) veoma produktivne formacije u francuskom jeziku jer može pratiti sve vrste glagola i glagolskih izraza koji mogu izražavati:²⁹

▪ **Potvrdu**, tj. izjavu (*affirmer, dire etc.*), znanje, spoznajnu (*apprendre, savoir ; etc.*), mišljenje (*croire, penser, etc.*) :

➤ ***Il a dit au docteur que ce spectacle lui faisait trop de mal.***³⁰

(Rekao je doktoru da ga ovaj prizor veoma boli.)³¹

➤ ***J'ai dit que vous étiez un grand latiniste.***³²

(Rekao sam da ste veliki latinac.)³³

➤ ***Elle savait que c'était absurde, mais elle n'arrivait pas à ce maîtriser, à avoir un comportement rationnel.***³⁴

(Znala je da je to besmisleno, ali nije uspevala da se kontroliše, da se ponaša razborito.)³⁵

➤ ***...Il pensa qu'il n'avait jamais vu des yeux aussi beaux.***³⁶

(...Učini mu se da nikada nije video tako lepe oči.)³⁷

²⁸Béchade takođe navodi daprezentativi (*présentatifs*) *voici, voilà* koji su građeni od imperativa glagola *voir* bez *s*, kao u starom jeziku te od priloga za mesto *ci* i *là*, zadržavaju glagolsku vrednost i vezuju se za seriju glagola kojima se nešto potvrđuje. Kako to zahteva njihov izvorni glagol, oni su praćeni objekatskom rečenicom:

Et voilà maintenant que celui-ci nous abandonne au bout de six mois en nous laissant dans la.. (Ibid.242)

²⁹ Ibid.str.242

³⁰ DUMAS, La dame aux camélias, str. 444

³¹ DIMA, Dama s kamelijama, str. 235

³² STENDHAL, Le Rouge et Le Noir, str.235

³³ STENDAL, Crveno i Crno, str.278

³⁴ FOENKINOS, La délicatesse, str. 67

³⁵ FOENKINOS, Delikatnost, str.57

³⁶ STENDHAL, Le Rouge et Le Noir, str.244

³⁷ STENDAL, Crveno i Crno, str.288

➤ *Quand je **pense qu'**elle a fait pour moi ce qu'une sœur n'eût pas fait, je ne me pardonne pas de l'avoir laissée mourir ainsi.*³⁸

(Kada pomislim da je učinila za mene što ni sestra ne bi učinila, ne mogu sebi da oprostim što sam dopustio da tako umre.)³⁹

▪ **Volju** odnosno želju (*désirer, souhaiter, etc.*), naredbu (*commander, ordonner, etc.*), zabranu ili dozvolu (*défendre, interdire, permettre, tolérer, etc.*) :

➤ *Je l'ai épousé en secret, mon père **désirait qu'**il fût officier supérieur avant de déclarer ce mariage un peu singulier pour une La Mole.*⁴⁰

(Udala sam se za njega potajno, moj otac je želeo da on bude viši oficir pre no što objavi taj brak koji je malo neobičan za jednu La Mol.)⁴¹

➤ *Le médecin **a ordonné qu'**on ne me laissât pas toucher une plume.*⁴²

(Lekar je naredio da mi ne dopuste ni da se dotaknem pera.)⁴³

➤ *Le médecin **avait permis qu'**il se levât, et nous restions souvent à causer..*⁴⁴

(Lekar je dopustio da ustane iz postelje, i često smo razgovarali..)⁴⁵

▪ **Osećanja** odnosno radost (*se féliciter, se réjouir, etc.*), čuđenje (*admirer, s'étonner, etc.*), žaljenje itd. (*déplorer, regretter, etc.*) :

➤ *Tout le monde **regrette que** le spectacle ait été annulé.*⁴⁶

(Svima je žao što je predstava otkazana.)

³⁸ DUMAS, La dame aux camélias, str. 81

³⁹ DIMA, Dama s kamelijama, str. 33

⁴⁰ STENDHAL, Le Rouge et Le Noir, str.468

⁴¹ STENDAL, Crveno i Crno, str.543

⁴² DUMAS, La dame aux camélias, str.438

⁴³ DIMA, Dama s kamelijama, str. 231

⁴⁴ DUMAS, La dame aux camélias, str.114

⁴⁵ DIMA, Dama s kamelijama, str. 53

⁴⁶ DELATOUR Y., JENNEPIN D., LEON-DUFOUR M., TEYSSIER B. str.214

- *Madame de Rênal s'étonna que la nouvelle fortune de sa femme de chambre ne rendît pas cette fille plus heureuse.*⁴⁷
(Gospođa de Renal se začudi što nasljedstvo nije njenu sobaricu učinilo srećnijom.)⁴⁸
- ❖ Sa glagolima *craindre, empecher, éviter, redouter*, kao i glagolskim izrazom (*locution verbale*) *avoir peur*, može se koristiti ekspletivno „ne“ (*ne explétif*) koje nema vrednost negacije i upotreba mu je neobavezna.⁴⁹
- *On craint que le tremblement de terre (n')ait fait de nombreuses victimes.*⁵⁰
(Strahuje se da je podrhtavanje zemlje izazvalo mnogobrojne žrtve.)
- **Ispitivanje**, odnosno traženje (*demander, s'informer*) :
 - *Il résolut presque d'écrire à M. le procureur général pour demander que personne ne fût admis auprès de lui.*⁵¹
(Zamalo se nije odlučio da piše državnom tužiocu i da ga zamoli da ne pušta k njemu nikoga.)⁵²
 - ❖ Iz primera koji slede možemo uočiti da objekatska rečenica može stajati i uz glagole percepcije *voir, s'apercevoir, regarder, entendre, écouter, remarquer; sentir*:
 - *Il remarqua que le comte Norbert ne daignait pas même le regarder en le rencontrant dans la maison.*⁵³
(On je primetio da ga grof Norber čak nije izvoleo ni pogledati kad ga je sreo u kući.)⁵⁴
 - *Pour comble de misère elle sentit qu'elle était sur le point de se trouver mal.*⁵⁵

⁴⁷ STENDHAL, *Le Rouge et Le Noir*, str.54

⁴⁸ STENDAL, *Crveno i Crno*, str.58

⁴⁹ DELATOUR Y., JENNEPIN D., LEON-DUFOUR M., TEYSSIER B. str.214

⁵⁰ Ibid. str.214

⁵¹ STENDHAL, *Le rouge et Le noir*, str.462

⁵² STENDAL, *Crveno i crno*, str.536

⁵³ STENDHAL, *Le Rouge et le Noir*, str.369

⁵⁴ STENDAL, *Crveno i Crno*, str.429

⁵⁵ STENDHAL, *Le Rouge et Le Noir*, str. 66

- (I da bi nesreća bila potpuna, ona oseti da će joj pozliti.)⁵⁶
- *Les hommes voient qu'ils ne vous font pas plaisir en vous adressant la parole;*⁵⁷
(Ljudi vide da vam ne čine zadovoljstvo kada vam se obrate.)⁵⁸
 - *Il vit que Chazel lui-même cherchait à montrer tout son savoir.*⁵⁹
(Video je da i Šazel nastoji pokazati sve svoje znanje.)⁶⁰
 - *Il s'aperçut qu'il aurait beaucoup mieux aimé faire la cour à madame Derville.*⁶¹
(Primetio je da bi mnogo više voleo da se udvara gospođi Dervil.)⁶²
 - *Il s'aperçut qu'elle n'avait rien dit à sa mère.*⁶³
(On primeti da ona nije ništa rekla majci.)⁶⁴

2.2.2. Indirektno-upitna zavisna rečenica

Indirektno-upitne zavisne rečenice (*subordonnées interrogatives indirectes*) u složenoj rečenici zauzimaju mesto direktnog objekta, a ono što ih razlikuje od predhodno spomenutih objekatskih rečenica uvedenih veznikom *que* jesu, kako navodi Varga⁶⁵, veznici kojima su uvedene.

Najčešće se radi o vezniku *si*:

- *Elle se demandait si l'attitude de Markus n'était pas une forme de stratégie.*⁶⁶
(Pitala se da Markusovo ponašanje nije neka vrsta strategije.)⁶⁷

⁵⁶ STENDAL, Crveno i Crno, str.72

⁵⁷ STENDHAL, Le rouge et Le noir, str.236

⁵⁸ STENDAL, Crveno i crno, str. 280

⁵⁹ STENDHAL, Le rouge et Le noir, str.201

⁶⁰ STENDAL, Crveno i crno, str. 235

⁶¹ STENDHAL, Le rouge et Le noir, str.84

⁶² STENDAL, Crveno i crno, str.95

⁶³ STENDHAL, Le rouge et Le noir, str.440

⁶⁴ STENDAL, Crveno i crno, str.510

⁶⁵ VARGA, D., str. 84

⁶⁶ FOENKINOS, La délicatesse, str.128

⁶⁷FOENKINOS, Delikatnost, Str.112

ali mogu biti uvedene i drugim upitnim priložima, zamenicama ili pridevima (*quand, quel, pourquoi*, itd.) :

- *Ce jour-là, Mlle de la Mole lui demanda **quelle** pouvait être la hauteur de la montagne sur laquelle est placée la citadelle de Besançon. Jamais Julien ne put pas dire **si** cette montagne était plus ou moins haute que Montmartre.* ⁶⁸

(Tog dana gospođica de la Mol ga upita kolika može biti visina planine na kojoj se nalazi bezansonska tvrđava. Žilijen nikako nije mogao da kaže da li je ta planina viša ili niža od Monmartra.)⁶⁹

- *M. de La Mole se demanda **pourquoi** ils se permettent d'être indécents.* ⁷⁰
(Gospođa de La Mol se zapita zašto dozvoljavaju sebi da budu nepristojni.)⁷¹
- *Il lui demanda **combien** il avait pris de chemises chez la lingère.* ⁷²
(Upitao ga je koliko je košulja uzeo kod trgovkinje rubljem.)⁷³

Ako je rečenica uvedena relativnim zamenicama *que* i *qui*, onda se ispred njih dodaje *ce*, neutralana pokazna zamenica, pa je zbog toga nekad teško odrediti da li se radi o upitnoj zavisnoj rečenici ili pak o specifičnoj konstrukciji relativne rečenice. Zbog toga se kriterij razlikovanja bazira na semantičkoj vrednosti glagola glavne rečenice (*Je demande ce que vous faites* -Pitam šta radite i *Je vois ce que vous faites*-Vidim ono (što) radite).⁷⁴

- *Alors oui, j'ai le droit de savoir **ce que** tu ressens. J'ai le droit de savoir **ce qui** te plait chez lui, **ce qui** ne te plait pas chez moi.* ⁷⁵
(E pa onda imam pravo da znam šta osećaš. Imam pravo da znam šta ti se kod njega sviđa a šta ti se kod mene ne sviđa.)⁷⁶
- *Je me demande toujours **ce que** pense les autres.* ⁷⁷

⁶⁸ STENDHAL, *Le rouge et Le noir*, str.256

⁶⁹ STENDAL, *Crveno i crno*, str. 300

⁷⁰ STENDHAL, *Le rouge et Le noir*, str.270

⁷¹ STENDAL, *Crveno i crno*, str. 318

⁷² STENDHAL, *Le rouge et Le noir*, str.242

⁷³ STENDAL, *Crveno i crno*, str. 286

⁷⁴ VARGA, D., str. 86

⁷⁵ FOENKINOS, *La délicatesse*, Str.147

⁷⁶ FOENKINOS, *Delikatnost*, Str.129

⁷⁷ FOENKINOS, *La délicatesse*, Str.167

(Stalno se pitam šta drugi misle.)⁷⁸

U oba gore navedena primera radi se o zavisnim indirektno-upitnim rečenicama koje imaju funkciju direktnog objekta, i gde pokazna zamenica *ce* predstavlja jedan od elemenata zavisnosti, dok u primeru koji sledi možemo uočiti da neutralana pokazna zamenica *ce* nije element zavisnosti već služi kao podrška zavisne rečenice, u ovom slučaju relativne :⁷⁹

➤ *Il jouait depuis trois quarts d'heure le role d'un importun subalterne auquel on ne se donne pas la peine de cacher ce qu'on pense de lui.*⁸⁰

(Već tri četvrt sata igrao je ulogu dosadna potčinjenog čeljadeta od koga niko ne skriva **ono što** misli o njemu.)⁸¹

Dakle, pored semantičke vrednosti glagola glavne rečenice, treba obratiti pažnju na vrednost zamenice *ce* kako bismo lakše uočili o kojoj zavisnoj rečenici se radi-relativnoj ili indirektno-upitnoj zavisnoj rečenici.

2.2.3. Infinitivna zavisna rečenica

U okviru objekatske rečenice, može se govoriti i o infinitivnoj zavisnoj rečenici (*subordonnée infinitive*) koja takođe ima ulogu objekta i time određuje glagol glavne rečenice. Ono što je karakteristično za ovu vrstu zavisne rečenice jeste odsustvo veznika i vezničkih izraza te glagol u infinitivu koji ima vlastiti subjekat. Glagoli koji uglavnom zahtevaju njenu upotrebu jesu glagoli percepcije (*apercevoir, écouter, entendre, regarder, sentir, voir, etc.*):⁸²

➤ *Elle entendit son mari parler au valet de chambre, dans la chambre même de Julien.*⁸³

(Čula je kako njen muž govori sa svojim sobarom baš u Žilijenovoj sobi.)⁸⁴

⁷⁸ FOENKINOS, Delikatnost, str.146

⁷⁹ VARGA, D. str. 88-89

⁸⁰STENDHAL, Le rouge et Le noir, str.368

⁸¹ STENDAL, Crveno i crno, str.428

⁸² VARGA, D. str. 88

⁸³STENDHAL, Le rouge et Le noir, str.66

⁸⁴ STENDAL, Crveno i crno, str. 72

Iz ovog primera možemo uočiti da je infinitivna rečenica *son mari parler au valet de chambre* u funkciji COD(*complément d'objet direct*) glagola percepcije *entendre*.

- ❖ Zanimljivo je napomenuti da je uz glagole percepcije moguća i konstrukcija sa relativnom rečenicom u kojoj dolazi do slaganja vremena (*Il l'a vue **qui** courrait.*- Video ju je kako trči.):
 - *Un jour, **il entendit** cet homme **qui disait** à Éliisa: Vous ne voulez plus me parler depuis que ce précepteur crasseux est entré dans la maison.* ⁸⁵
(Jednog dana čuo je kako ovaj mladić govori Elizi: Otkako je taj prljavi učitelj došao u ovu kuću nećete više de razgovarate sa mnom.)⁸⁶
 - *Il se retourna vers l'évêque et le **vit qui s'était remis** à donner des bénédictions.* ⁸⁷
(On se okrete prema biskupu i spazi ga kako ponovo deli blagoslove.)⁸⁸

Što bi značilo da se, u ovom slučaju, iskazuje simultanost dveju radnji i poštuje pravilo o slaganju vremena, te da u relativnoj rečenici imamo imperfekat kojim se iskazuje istovremenost u prošlosti a u drugom primeru to je pluskvamperfekat kojim se iskazuje anteriornost iako je na b/h/s jeziku preveden prezentom (spazi ga kako ponovo **deli** blagoslove) a doslovan prevod bi bio : On se okrete prema biskupu i spazi ga kako **je** ponovo **delio** blagoslove.

⁸⁵STENDHAL, *Le rouge et Le noir*, str.45

⁸⁶ STENDAL, *Crveno i crno*, str.45

⁸⁷STENDHAL, *Le rouge et Le noir*, str.110

⁸⁸ STENDAL, *Crveno i crno*, str.125

2.3. Slaganje vremena u indikativu

U francuskom jeziku postoje četiri lična glagolska načina: indikativ (*indicatif*), konjunktiv (*subjonctif*), potencijal (*conditionnel*) i imperativ (*impératif*), i dva bezlična: particip (*participe*) i infinitiv (*infinitif*).⁸⁹

Indikativ označava stvarnu glagolsku radnju. On ukazuje na jedan trenutak u vremenu. To je način deklarativnih, upitnih i eksklamativnih rečenica.⁹⁰

Kako smatra Guiraut, indikativ je način akcije koja se smatra objektivnom, on označava ono što se dešava, što se desilo ili što će se desiti:

*L'indicatif est le mode de l'action concidérée objectivement; il indique que le fait a lieu, a eu lieu, aura lieu.*⁹¹

A Mauger kaže da indikativ u principu označava jednu činjenicu (koja može biti izražena kroz negaciju ili upitom). Na taj način se suprotstavlja konjunktivu (koji izražava želju, volju, mogućnost), imperativu (koji izražava naredbu) i kondicionalu (način mogućnosti i uslova):

*L'indicatif, en principe, indique un fait (qui peut d'ailleurs etre affecté d'une négation ou d'une interrogation). En ce sens, l'indicatif s'oppose au subjonctif (qui exprime une volonté, un désir, une possibilité), à l'imépratif' (qui exprime un ordre), au conditionnel (le mode de l'éventualité et de la condition).*⁹²

Le Bidois/Le Bidois navode da indikativ izražava jednu konstataciju, šta više, jednu procenu, jedan pogled duha gde osećanje uglavnom ne predstavlja ništa. Bilo da služi za potvrđivanje, ispitivanje ili negiranje, indikativ je sam po sebi, u potpunosti lišen naglašavanja. Kao što mu i samo ime kaže, on se ograničava *indiciranjem* (ukazivanjem na nešto). Iako se ponekad navodi da indikativ apsolutno ukazuje na akciju, što je u suštini tačno, on nije manje stvaran ni u pretpostavkama:

➤ *Si vous venez, vous me ferez plaisir.* (Ako dođete, biće mi zadovoljstvo.)⁹³

⁸⁹ DELATOUR Y., JENNEPIN D., LEON-DUFOUR M., TEYSSIER B. str. 117

⁹⁰ GREVISSE/GOUSSE str. 281

⁹¹ GUIRAUT, str. 43

⁹² MAUGER, G. str. 282

⁹³ LE BIDOIS G., LE BIDOIS R. str. 492

Ovi autori dalje objašnjavaju da ono što najviše karakteriše indikativ jeste činjenica da se indikativ ograničava da radnju iskaže na jedan objektivan načini da je predstavi samo kao koncept duha a da srce nema nikakvu ulogu. Stoga je indikativ isključivo intelektualan način, i samim tim potpuno drugačiji od ostalih:

Ce qui semble caractériser ce mode, c'est non pas qu'il indique l'action « d'une manière absolue », (puisqu'il peut l'indiquer aussi d'une façon relative), ce n'est pas non plus qu'il indique comme réelle, (il peut la présenter comme simplement hypothétique), mais c'est qu'il se borne à indiquer d'une façon objective, sans plus.

De soi, il ne l'énonce ni comme désirée, ni comme commandée, ni comme redoutée ou douteuse, etc. ; il la présente seulement comme un concept de l'esprit où le cœur n'intervient pas. Ainsi l'indicatif est un mode exclusivement intellectuel, et, par là, tout à fait différent des autres.⁹⁴

Dubois i Lagane,⁹⁵ govoreći o slaganju vremena u indikativu, navode da postoje dve vrste slaganja : slaganje vremena koje smisao zahteva i obavezno slaganje vremena. U nastavku ćemo ih detaljnije predstaviti.

2.3.1. Slaganje vremena koje smisao zahteva

a) Odnos glagolskih vremena može se prevesti hronološkom vezom između događaja koji su izraženi u glavnoj i zavisnoj rečenici: jedan događaj može biti predstavljen kao istovremen, anterioran ili posterioran u odnosu na drugi događaj:

- *Tu sais que tu **peux** compter sur moi.*⁹⁶ (maintenant)
(Znaš da **možeš** da računaš na mene.)
- *Tu sais que tu **pouvais** compter sur moi.*(hier)
(Znaš da **si mogla** da računaš na mene.)⁹⁷
- *Tu sais que tu **pourras** compter sur moi.*(demain)

⁹⁴ Ibid. Str.492

⁹⁵ DUBOIS J. LAGANE R. str.215

⁹⁶ FOENKINOS, La délicatesse, str. 39

⁹⁷ FOENKINOS, Delikatnost, str. 33

(Znaš da ćeš moći da računáš na mene.)

b) Složena vremena izražavaju **anteriornost** u odnosu na trenutak govora, prošlost ili budućnost, i iskazuju svršenu radnju:

➤ *Il se souvint alors seulement qu'il n'avait point entendu le marquis dire au laquais le nom de la rue..*⁹⁸

(Tek onda se seti da nije čuo kada je markiz rekao lakeju ime ulice..)⁹⁹

➤ *Vous avez beaudire (...) qu'on lui a oté tous les vieux troupiers...*¹⁰⁰

(Badava ćete reći (...) da su joj oduzeli sve stare ratnike...)¹⁰¹

2.3.2. Obavezno slaganje vremena

U nekim slučajevima, odnos između vremena je u gramatičkoj službi. Pa tako, kada pređemo iz govora u prepričavanje, futur ili anteriorni futur, preuzimaju ulogu futura u prošlosti ili anteriornog futura u prošlosti:

➤ *Je vous préviens que je serai absent quelques heures.*¹⁰²

(Obaveštavam vas da ću biti odsutan nekoliko sati.)¹⁰³

Dok bi ova ista rečenica u prepričavanju glasila:

➤ *Je lesai prévenus que je serais absent quelques heures.*

(Obavestio sam ih da ću biti odsutan nekoliko sati.)

Na isti način, prezent i perfekat u govoru, prelaze najčešće u imperfekat odnosno pluskvamperfekat u prepričavanju:

➤ *Je fais ce que je veux. > Il faisait ce qu'il voulait.*

(Radim šta ja hoću. > Radio je šta je hteo.)

⁹⁸STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str. 379

⁹⁹ STENDAL, Crveno i Crno, str. 441

¹⁰⁰STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str. 384

¹⁰¹ STENDAL, Crveno i Crno, str. 447

¹⁰²STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str.69

¹⁰³ STENDAL, Crveno i Crno, str.75

- *Je crois que je me suis trompé. >Il croyait qu'il s'était trompé.*

(Mislim da sam se prevario. > Mislio je da se prevario.)¹⁰⁴

U zavisnosti od toga da li je u glavnoj rečenici prezent, futur ili neko od prošlih vremena (perfekat, imperfekat, aorist), glagol zavisne rečenice će biti u odgovarajućem vremenu. Mnogi autori, kao što smo već pomenuli, iznose pravila na kojima se zasniva slaganje vremena u francuskom jeziku, a ovde ćemo se referirati na Draškovića ¹⁰⁵ :

2.3.2.1. U glavnoj rečenici je prezent ili futur

U ovom slučaju glagol zavisne rečenice stoji u vremenu koje zahteva smisao (kao i u b/h/s jeziku) :

- *Il dira (dit) qu'il lit un roman.* (On će reći /kaže/ da čita roman.)
- *Il dira (dit) qu'il lisait un roman.* (On će reći /kaže/ da je čitao roman.)
- *Il dira (dit) qu'il a lu un roman.* (On će reći /kaže/ da je pročitao roman.)
- *Il dira (dit) qu'il avait lu un roman.* (On će reći /kaže/ da je bio pročitao roman.)¹⁰⁶

Iz primera koji slede možemo uočiti da, ako se u glavnoj nalazi prezent a želi se iskazati anteriornost, u zavisnoj se uglavnom koristi složeni perfekat (passé composé) :

- *Nous pouvons dire maintenant que M. de Nerval nous **a quittés**.*¹⁰⁷
(Možemo reći sada da nas je gđin Nerval napustio.)¹⁰⁸
- *Savez-Vous que personne au monde n'**a jamais tant osé** ?*¹⁰⁹
(Znate li vi da se niko na svetu nije usudio da bude tako drzak ?)¹¹⁰

- ❖ Umesto indikativa se nekada može upotrebiti kondicional kako bi se bolje iskazala neka moguća radnja ili pretpostavka ¹¹¹:

¹⁰⁴ Ibid.str. 216

¹⁰⁵ DRAŠKOVIĆ V. Str.222, 223

¹⁰⁶ Ibid. str.222, 223

¹⁰⁷ STENDHAL, Le Rouge et Le Noir, str.390

¹⁰⁸ STENDAL, Crveno i Crno, str.452

¹⁰⁹ STENDHAL, Le Rouge et Le Noir, str.350

¹¹⁰ STENDAL, Crveno i Crno, str. 407

¹¹¹ DELATOUR Y., JENNEPIN D., LEON-DUFOUR M., TEYSSIER B. str.212

- *Je pense qu'un livre lui **fera** très plaisir.* (sigurnost – indikativ)

(Mislim da će mu ova knjiga prijati.)

- *Je pense qu'un livre lui **ferait** très plaisir.* (pretpostavka- kondicional)¹¹²

(Mislim da bi mu ova knjiga mogla prijati.)

2.3.2.2. U glavnoj rečenici je neko od prošlih vremena

Ako je glagol glavne rečenice u nekom od prošlih vremena, onda je upotreba glagolskog oblika zavisne rečenice drugačija nego u b/h/s jeziku :

2.3.2.2.1. Za istovremenost (simultanost) s radnjom glavne rečenice upotrebljava se imperfekat (a u b/h/s jeziku prezent) :

- *Ils ont vu qu'il traversait la rue.* (Videli su ga da prelazi ulicu.)

- *Ils voyaient qu'il traversait la rue.* (Videli su ga da prelazi ulicu.)

- *Ils virent qu'il traversait la rue.* (Videše ga da prelazi ulicu.)

- *Ils avaient vu qu'il traversait la rue.* (Bili su ga videli da prelazi ulicu.)¹¹³

Što takođe možemo uočiti u sledećem primeru iz našeg primarnog korpusa:

- *A son grand étonnement, Julien s'aperçut qu'on le haïssait moins.*¹¹⁴

(Na svoje veliko čuđenje, Žulijen primeti da ga sada manje mrze.)¹¹⁵

Moramo naglasiti da glagol zavisne ostaje u prezentu ako radnja nastavlja da se odvija i u trenutku govora:¹¹⁶

- *Ils nous ont parlé que Vous **travaillez** au Lycée Stendhal de Milan.*

(Rekli su nam da radite u Gimnaziji Stendal u Milanu.)¹¹⁷

- *On a dit que c'est un pays aussi beau que l'Italie.*¹¹⁸

¹¹² Ibid. str.212

¹¹³ Lični primeri

¹¹⁴ STENDHAL, Le Rouge et Le Noir, str.199

¹¹⁵ STENDAL, Crveno i Crno, str.233

¹¹⁶ PAPIĆ M. Str.194

¹¹⁷ Lični primeri

¹¹⁸ STENDHAL, Le Rouge et Le Noir, str. 444

(Rekoše da je taj krajisto tako lep kao Italija.)¹¹⁹

- *Excusez-moi, je ne réfléchissais pas que ma douleur **doit** vous importer peu, et que je vous **importune** d'une chose qui ne peut et ne doit vous intéresser en rien.*¹²⁰
(Izvinite, nisam imao u vidu da vam je moja bol malo važna i da vam dosađujem nečim što ne može i ne treba ni po čemu da vas zanima.)¹²¹

2.3.2.2.2. Za prethodnost (anteriornost) u odnosu na glagol glavne rečenice upotrebljava se pluskvamprefekat (a u b/h/s jeziku perfekat) :

- *Il a dit qu'ils avaient acheté les billets.* (Rekao je da su kupili karte.)
- *Il disait qu'ils avaient acheté les billets.* (Rekao je da su kupili karte.)
- *Il dit qu'ils avaient acheté les billets.* (Reče da su kupili karte.)
- *Il avait dit qu'ils avaient acheté les billets.* (Bio je rekao da su kupili karte.)¹²²

2.3.2.2.3. Za budućnost (posteriornost) u odnosu na glagol glavne rečenice, koristi se kondicional prezenta (a u b/h/s jeziku futur):

- *Elle a dit qu'il arriverait demain.* (Rekla je da će on stići sutra.)
- *Elle disait qu'il arriverait demain.* (Rekla je da će on stići sutra.)
- *Elle dit qu'il arriverait demain.* (Ona reče da će on stići sutra.)
- *Elle avait dit qu'il arriverait demain.* (Bila je rekla da će on stići sutra.)¹²³

A može se koristiti i **futur** ako glagolska radnja se odvija preko trenutka govora :

*Il m'a promis qu'il **sera** des notres ce soir.*(Obećao mi je da će biti naših večeras.)¹²⁴

¹¹⁹ STENDAL, Crveno i Crno, str. 514

¹²⁰ DUMAS, La dame aux camélias, str.81

¹²¹ DIMA, Dama s kamelijama, str.34

¹²² Lični primeri

¹²³ Lični primeri

¹²⁴ PAPIĆ M. str.195

❖ Kako Papić¹²⁵ navodi, u savremenom francuskom jeziku postoji tendencija da se ovi oblici koji završavaju na *-rais* zamene perifrazom *aller* (imperfekta) + infinitiv :

➤ *Marcus se leva et resta un instant suspendu dans le silence, Nathalie le regardait, sans savoir ce qu'il allait dire.*¹²⁶

(Markus ustade i ostade neko vreme tako ćuteći, Natali ga je gledala, nije znala šta da kaže.)¹²⁷

Kod ovog primera osvrnućemo se na prevod, koji nije možda najbolje rešenje pa ćemo biti slobodni i dati vlastiti prevod :

Markus ustade i ostade neko vreme tako ćuteći, Natali ga je gledala, **ne znajući šta će on reći.**

Trebamo obratiti pažnju kod ovog primera i na pokaznu zamenicu *ce* koja je jedan od elemenata zavisnosti i zajedno sa veznikom *que* uvodi zavisnu indirektno-upitnu rečenicu, i uočiti razliku o kojoj smo govorili između relativne i indirektno-upitne rečenice.¹²⁸

➤ *La panique gagna le wagon de Marcus, et lui pensait surtout qu'il allait faire attendre son patron.*¹²⁹

(U Markusovom vagonu zavlada panika, a on je mislio, pre svega, o tome da čega direktor čekati.)¹³⁰

Međutim, dok smo istraživali primarni korpus, uočili smo da se ova perifraza upotrebljavala i ranije, u 19.veku na primer, dakle nije to samo tendencija savremenog francuskog jezika već je postojala i ranije, što možemo videti iz primera:

➤ *J'en arrivai à croire qu'elle allait venir elle-même chez moi, mais les heures se passèrent et elle ne vint pas.*¹³¹

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ FOENKINOS, La délicatesse, str.119

¹²⁷ FOENKINOS, Delikatnost, str.104

¹²⁸ Videti str.12-13

¹²⁹ FOENKINOS, La délicatesse, str.161

¹³⁰ FOENKINOS, Delikatnost, str.141

¹³¹ DUMAS, La dame aux camélias, str.247

(Naposletku poverovah da će ona doći, ali sati su prolazili, a ona ne dođe.)¹³²

- *Madame de Rênal crut qu'elle allait devenir folle ; elle le dit à son mari, et enfin tomba malade.*¹³³

(Gospođa de Renal je mislila da će poludeti; ona je to rekla svom mužu, i najzad se razbolela.)¹³⁴

- *Madame de Rênal s'attendait à chaque moment qu'il allait s'expliquer, et annoncer qu'il quittait la maison ou y restait.*¹³⁵

(Gospođa de Renal je svakog časa očekivala da će se on izjasniti i saopštiti da napušta njihovu kuću, ili da ostaje.)¹³⁶

2.4. Slaganje vremena u konjunktivu

Suprotno indikativu koji označava neko činjenično, realno stanje i radnju, konjunktiv (*subjonctif*) je način koji u francuskom jeziku označava radnju koja je moguća i koja iskazuje volju, želju, naredbu ili osećanja. Konjunktiv u suštini prenosi stanje duše.

Konjunktiv ili subjonktiv je način kojim se omogućava osobi koja govori da oceni neku činjenicu, da je interpretira, zbog toga se i kaže da je to način subjektivnosti. Uglavnom se upotrebljava u zavisnim rečenicama.¹³⁷

Prema Le Bidois/ Le Bidois konjunktiv je jedan od najmisterioznijih glagolskih načina u francuskom jeziku ili barem jedna od najvećih tajni, čija je upotreba najdelikatnija ali je i najbogatiji u finim nijansama. Znajući ovo može se reći da je konjunktiv, za one koji ga jako dobro poznaju, najsigurniji znak dubokog poznavanja francuskog jezika. On je pre svega način sumnje, želje, pretpostavke, dozvole, čuđenja,

¹³² DIMA, Dama s kamelijama, str.124

¹³³ STENDHAL, Le Rouge et Le Noir, str.55

¹³⁴ STENDAL, Crveno i Crno, str.58

¹³⁵ STENDHAL, Le Rouge et Le Noir, str.82

¹³⁶ STENDAL, Crveno i Crno, str.92

¹³⁷ MAUGER, G. str. 252

ogorčenja... Ako bi se morao pojednostaviti opis ovog načina, onda bi to mogao biti: način psihičke energije.¹³⁸

Mauger navodi da konjunktiv u modernom francuskom izražava jednu zamišljenu činjenicu: *Selon la définition de M. Grevisse c'est „un mode subjectif et un mode de dynamisme psychique.M. Imbs, qui a consacré une étude à ce sujet, nous dit que le subjonctif s'emploie chaque fois que le fait relaté n'est pas entièrement actualisé ou que sa réalité actuelle n'est pas la visée principale du sujet pensant.*¹³⁹

Konjunktiv u francuskom jeziku ima četiri vremena, dva prosta (prezent *que je chante* i imperfekat *que je chantasse*) i dva složena (perfekat *que j'aie chanté* i pluskvamperfekat *que j'eusse chanté*). Ali se u savremenom jeziku koriste samo prezent i perfekat, dok imperfekat i pluskvamperfekat se koriste još samo u književnom jeziku.¹⁴⁰

Kada je zavisna rečenica u konjunktivu, a želimo da njome iskažemo neku moguću radnju, još uvek neostvorenu, onda upotrebljavamo prezent ili imperfekat, u zavisnosti od vremena glavne rečenice:

1. Glagol glavne rečenice u prezentu ili futuru indikativa

a) Kada je radnja zavisne simultana ili posteriorna, onda je glagol u prezentu konjunktiva:¹⁴¹

➤ *Je ne croirai jamais qu'il vienne demain.* (Neću nikada verovati da će doći sutra.)¹⁴²

➤ *Je ne conçois pas qu'il vienne ici embourser les épigrammes de mon père, souvent abominables.*¹⁴³

(Ne mogu da razumem da dolazi ovde i sluša očeve zajedljive primedbe, koje su često gnusne.)¹⁴⁴

¹³⁸ BIDOIS G., BIDOIS R. str.500

¹³⁹ MAUGER, G. str. 253

¹⁴⁰ DELATOUR Y., JENNEPIN D., LEON-DUFOUR M., TEYSSIER B. str. 135

¹⁴¹ HORETZKY E., str. 101

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ STENDHAL, *Le Rouge et le Noir*, str.257

¹⁴⁴ STENDAL, *Crveno i Crno*, str.301

➤ *Je ne pense pas non plus que l'on puisse les accuser de trop mépriser une brillante fortune, des chevaux, de belles terres et tout ce qui assure une position agréable dans le monde.*¹⁴⁵

(Isto tako, ja ne mislim da se one mogu optuživati da suviše preziru veliko bogatstvo, konje, lepa imanja, i sve što osigurava ugodan društveni položaj.)¹⁴⁶

b) Kada je radnja zavisne rečenice anteriorna u odnosu na radnju glavne, onda je glagol zavisne u perfektu:

➤ *Je ne crois pas qu'il soit venu.* (Ne verujem da je došao.)¹⁴⁷

➤ *Je douterai toujours qu'il ait pu faire cela tout seul.* (Uvek ću sumnjati da je to uradio sasvim sam.)¹⁴⁸

2. Glagol glavne rečenice u nekom od prošlih vremena ili u kondicionalu

a) Glagol zavisne je u imperfektu konjunktiva ako želimo iskazati simultanost ili posteriornost radnje:

➤ *Le hasard voulut que ce soir-là M. l'abbé de Frilair fût de service dans le salon de l'évêché;*¹⁴⁹

(Slučaj je hteo da te večeri u biskupskom dvoru bude dežurni baš gospodin de Friler.)¹⁵⁰

➤ *Julien tremblait que sa demande ne fût accordée.*¹⁵¹

(Žulijen je strepeo da će mu molba biti uslišana.)¹⁵²

❖ U primeru preuzetom iz romana *Delikatnost*, umesto imperfekta je upotrebljen prezent konjunktiva, shodno tendenciji koju smo predhodno naveli:¹⁵³

➤ *J'aimerais que nos rapports soient plus équilibrés.*¹⁵⁴

(Volela bih da su naši odnosi uravnoteženiji.)¹⁵⁵

¹⁴⁵ STENDHAL, *Le Rouge et le Noir*, str.361

¹⁴⁶ STENDAL, *Crveno i Crno*, str.420

¹⁴⁷ HORETZKY E., str. 101

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ STENDHAL, *Le Rouge et le Noir*, str.205

¹⁵⁰ STENDAL, *Crveno i Crno*, str.241

¹⁵¹ STENDHAL, *Le Rouge et le Noir*, str.89

¹⁵² STENDAL, *Crveno i Crno*, str.101

¹⁵³ Videti str.20

¹⁵⁴ FOENKINOS, *La délicatesse*, str.68

¹⁵⁵ FOENKINOS, *Delikatnost*, str.57

b) glagol zavisne je u pluskvamperfektu konjunktiva ako želimo iskazati anteriornost radnje u odnosu na radnju glavne rečenice:

➤ *Julien trouva qu'il eût été plus naturel de nommer le monsieur aux gilets.*¹⁵⁶

(Žulijen je smatrao da je bilo prirodnije da se gospodin sa prslucima nazove po imenu.)¹⁵⁷

❖ Kada zavisna objekatska rečenica predhodi glavnoj njen glagol je uvek u konjunktivu:

➤ *Que j'aie préféré Julien aux agréments que la société offrait à la fille de M. le Marquis de La Mole, mon choix le prouve assez.*¹⁵⁸

(Da sam Žilijena pretpostavljala ugodnostima koje društvo pruža kćerci gospodina markiza de la Mola, to moj izbor dovoljno dokazuje.)¹⁵⁹

Kako bi se lakše utvrdilo koji glagolski način treba upotrebiti u zavisnoj rečenici, mnogi autori daju spisak glagola koji zahtevaju ili indikativ ili konjunktiv. Kako Papić navodi, upotreba načina zavisi nekada i od modaliteta i forme glagola glavne rečenice, što možemo videti u nastavku:¹⁶⁰

- Glagoli mišljenja (*penser, croire, estimer, trouver, espérer, compter, s'imaginer, se figurer, supposer, soupçonner, approuver*) zahtevaju indikativ kada je glavna rečenica potvrдна:

➤ *Il pensa qu'il y avait quelque chose de pire que d'être rejeté par une femme que l'on aime: devoir la croiser tous les jours.*¹⁶¹

(On pomisli da ima i nešto gore od toga da nas odbije voljena žena: kad moramo svakodnevno da je vidamo.)¹⁶²

➤ *Je croyais qu'il m'appartenait de lui pardonner.*¹⁶³

¹⁵⁶ STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str.379

¹⁵⁷ STENDAL, Crveno i Crno, str.442

¹⁵⁸ STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str. 444

¹⁵⁹ STENDAL, Crveno i Crno, str. 515

¹⁶⁰ PAPIĆ M. str.139

¹⁶¹ FOENKINOS, La délicatesse, str.63

¹⁶² FOENKINOS, Delikatnost, str.53

¹⁶³ DUMAS, La dame aux camélias, str.81

(Mislio sam da ja njoj trebam da praštam.)¹⁶⁴

- *Madame de Rênal trouva que Julien avait l'air fort méchant, il s'était arrêté à deux pas d'elle.*¹⁶⁵

(Gospođi de Renal se učini da je Źulijenovo lice dobilo opak izraz, zastao je na dva koraka od nje.)¹⁶⁶

Međutim, ukoliko je glavna rečenica odrična ili upitna, onda glagoli mišljenja zahtevaju konjunktiv:

- *Croyez-vous que la femme leur en soit reconnaissante?*¹⁶⁷

(Mislite li da im je žena zahvalna na tome?)¹⁶⁸

- *Je ne pense pas non plus que l'on puisse les accuser de trop mépriser une brillante fortune, des chevaux, de belles terres et tout ce qui assure une position agréable dans le monde.*¹⁶⁹

(Isto tako, ja ne mislim da se one mogu optuživati da suviše preziru veliko bogastvo, konje, lepa imanja i sve što osigurava ugodan društveni položaj.)¹⁷⁰

- ❖ *Douter que* (sumnjati, ne verovati) uvek je praćeno konjunktivom, *se douter que* (naslućivati) uvek indikativom, a *s'attendre à ce que* uvek konjunktivom:

- *Même dans ses moments les plus heureux, madame de Rênal doutait toujours que mon amour fût égal au sien.*¹⁷¹

(Čak i u najsrećnijim trenucima gospođa de Renal je uvek sumnjala da je moja ljubav ravna njenoj.)¹⁷²

- *Je me doutais qu'elle me préparait une surprise pour mon anniversaire.*

(Naslućivala sam da mi priprema iznenađenje za rođendan.)¹⁷³

- *Je m'attends à ce qu'il me fasse une remarque.*

(Očekujem da će mi napraviti neku primedbu.)¹⁷⁴

¹⁶⁴ DIMA, Dama s kamelijama, str.33

¹⁶⁵ STENDHAL Le Rouge et le Noir, str.38

¹⁶⁶ STENDAL, Crveno i Crno, str. 37

¹⁶⁷ DUMAS, La dame aux camélias, str.228

¹⁶⁸ DIMA, Dama s kamelijama, str.113

¹⁶⁹ STENDHAL Le Rouge et le Noir, str.361

¹⁷⁰ STENDAL, Crveno i Crno, str.420

¹⁷¹ STENDHAL Le Rouge et le Noir, str.429

¹⁷² STENDAL, Crveno i Crno, str.496

¹⁷³ PAPIĆ M. Str.141

¹⁷⁴ Ibid.

- Glagoli govora (*dire, déclarer, affirmer, prétendre, nier, avouer, expliquer, répliquer, ajouter, prouver, témoigner, écrire, répondre, promettre, jurer, se vanter, se plaindre, parier, assurer, apprendre, avertir, persuader*) zahtevaju indikativ ako je glavna rečenica potvrдна :
- *J'avoue que je m'attendais peu à tant de froide raison, à tant de souci pour l'avenir, dit mademoiselle de La Mole à demi fâchée.*¹⁷⁵
(Priznajem da nisam očekivala tako hladno rasuđivanje i toliku brigu za budućnost, reče gospođica de la Mol upola srdito.)¹⁷⁶
- *Nanine me répondit qu'il n'était venu personne et que l'on n'avait rien apporté.*¹⁷⁷
(Nanina mi odgovori da niko nije dolazio i da ništa nije doneto.)¹⁷⁸
- *Il déclarait à haute voix qu'il allait passer la journée et la nuit à la porte de la prison.*¹⁷⁹
(Glasno je objavio da će provesti dan i noć pred vratima zatvora.)¹⁸⁰

Ako je glavna rečenica odrična ili upitna, onda glagol zahteva konjunktiv:

- *Je ne prétends pas que je fusse coupable.*¹⁸¹
(Ne smatram da sam kriv.)¹⁸²
- *Comment expliquez-vous qu'il puisse vivre avec de si faibles revenus ?*¹⁸³
(Kako objašnjavate da je mogao živeti sa tako niskim primanjima ?)
Moramo napomenuti da je glagol *nier* praćen konjunktivom u potvrdnom, odričnom i upitnom obliku:
- *Elle nie qu'ils soient venus.* (Ona negira da su došli.)
- *Elle ne nie qu'ils soient venus.* (Ona ne negira da su došli.)
- *Nie-t-elle qu'ils soient venus?* (Da li ona negira da su došli?)¹⁸⁴

¹⁷⁵STENDHAL Le Rouge et le Noir, str.466

¹⁷⁶ STENDAL, Crveno i Crno, str. 540

¹⁷⁷ DUMAS, La dame aux camélias, str.351

¹⁷⁸ DIMA, Dama s kamelijama, str.182

¹⁷⁹STENDHAL Le Rouge et le Noir, str.492

¹⁸⁰ STENDAL, Crveno i Crno, str.573

¹⁸¹ SARTRE, Les mots, str. 58

¹⁸² SARTR, Riječi, str. 455

¹⁸³ PAPIĆ M. Str.142

¹⁸⁴ Lični primeri

- Glagoli opažaja i spoznaje (*reconnaître, se rappeler, se souvenir, s'aviser, voir, remarquer, prévoir, rêver, sentir, entendre, savoir, ignorer, apprendre, oublier, s'apercevoir, s'assurer*) zahtevaju indikativ ako je glavna rečenica potvrdna :
 - *Il remarquait avec étonnement que le marquis avait pour son amour-propre des ménagements de politesse qu'il n'avait jamais trouvés chez le vieux chirurgien.*¹⁸⁵
(Primetio je sa čuđenjem da markiz prema njegovom samoljublju pokazuje obzire učtivosti koje nikad nije nalazio kod starog hirurga.)¹⁸⁶
 - *Il s'assura que le maître de la maison était profondément endormi, et parut chez madame de Rênal.*¹⁸⁷
(On se uveri da gospodar kuće spava dubokim snom i uđe u sobu gđe de Renal.)¹⁸⁸
 - *Mme de Rênal avait oublié que, depuis le dîner, elles étaient remplies de pain.*¹⁸⁹
(Gospođa de Renal je zaboravila da ih je još o ručku napunila hlebom.)¹⁹⁰

Za razliku od glagola mišljenja i govora, glagoli opažaja i u odričnom i u upitnom obliku skoro uvek zahtevaju indikativ:

- *Je n'avais jamais même rêvé que je t'ai sacrifié ma vie, que je te sacrifie mon âme.*¹⁹¹
(Ni u najluđim trenucima nikada nisam sanjala da sam ti žrtvovala svoj život, da ti žrtvujem svoju dušu.)¹⁹²
- *N'oubliez jamais qu'un ambassadeur, et de votre âge encore, ne doit pas avoir l'air de forcer la confiance.*¹⁹³
(Ne zaboravite nikad da jedan ambasador, i još u vašim godinama, ne sme nikad ostaviti utisak kao da silom hoće da stekne poverenje.)¹⁹⁴

¹⁸⁵STENDHAL Le Rouge et le Noir, str. 277

¹⁸⁶ STENDAL, Crveno i Crno, str.325

¹⁸⁷STENDHAL Le Rouge et le Noir, str.94

¹⁸⁸ STENDAL, Crveno i Crno, str.107

¹⁸⁹STENDHAL Le Rouge et le Noir, str.223

¹⁹⁰ STENDAL, Crveno i Crno, str. 265

¹⁹¹STENDHAL Le Rouge et le Noir, str.124

¹⁹² STENDAL, Crveno i Crno, str. 143

¹⁹³STENDHAL Le Rouge et le Noir, str.374

¹⁹⁴ STENDAL, Crveno i Crno, str.436

Međutim, u sledećim primerima imamo i slučajeve kada je upotrebljen konjunktiv:

- *J'ignorais que le corps pût faire souffrir ainsi.*¹⁹⁵
(Nisam znala da se zbog tela može toliko patiti.)¹⁹⁶
- *Je ne me rappelle pas que la vie m'ait jamais paru aussi belle et aussi pleine.*¹⁹⁷
(Ne sećam se da mi se život ikada činio tako lep i tako pun.)¹⁹⁸

Kao što smo mogli uočiti iz primera, ovi glagoli zahtevaju upotrebu i konjunktiva i indikativa, pa bismo mogli reći da smisao glagola glavne rečenice određuje način glagola zavisne rečenice.

2.5. Direktni i indirektni govor

Direktni govor (*Discours direct*) je iskaz u kome navodimo nečije reči tačno, doslovno kako ih je neko i izgovorio. Stoga bismo mogli reći da citiramo nečije reči, a samim tim ih i navodimo nakon dve tačke i stavljamo ih pod znake navoda.

Indirektni govor (*Discours indirect*) je ustvari način na koji prepričavamo nečije reči, te se u takvom iskazu gube znaci navoda i dve tačke, a pri tom se dešavaju i druge neophodne transformacije gde se dve nezavisne rečenice spajaju pomoću reči tj. veznika, upitnih reči u jednu zavisno-složenu rečenicu. Glagoli koji uvode iskaz direktnog govora su: *dire* (reći, kazati), *avouer* (priznati, poveriti, saopštiti), *déclarer* (izjaviti, saopštiti), *demander* (pitati), *s'interessier* (interesovati se).¹⁹⁹

On appelle « discours rapporté » une situation de communication dans laquelle une personne énonce une phrase qui rapporte les paroles dites par elle-même ou par une

¹⁹⁵ DUMAS, La dame aux camélias, str.435

¹⁹⁶ DIMA, Dama s kamelijama, str. 229

¹⁹⁷ DUMAS, La dame aux camélias, str.191

¹⁹⁸ DIMA, Dama s kamelijama, str.93

¹⁹⁹<http://documents.tips/documents/style-direct-et-indirect-u-boji.html>

*autre personne. Il y a deux sortes de discours rapporté : le discours (style) direct et le discours (style) indirect.*²⁰⁰

Dakle, razlikujemo direktni i indirektni govor, primer direktnog govora imamo u sledećoj rečenici :

➤ *Il lui dit enfin, brusquement : « J'étais malade. »*²⁰¹

(Naposletku reče mu dosta osorno: „Bio sam bolestan.“)²⁰²

Dok je primer indirektnog govora:

➤ *Marcus lui expliqua qu'il dinait avec Charles.*²⁰³

(Markus joj objasni da ide na večeru sa Šarlom.)²⁰⁴

Direktni i indirektni govor se mogu predstaviti i kroz :

1) Direktno pitanje (*interrogation directe*):

➤ *Le chauffeur lui demanda: « C'est pour un mariage ? »*²⁰⁵

(Vozač je upita: „ To je za venčanje?“)²⁰⁶

2) Indirektno pitanje (*interrogation indirecte*):

➤ *Il se demanda si son patron ne voulait pas se moquer de lui.*²⁰⁷

(Zapitao se da li mu se to direktor podsmeva.)²⁰⁸

2.5.1. Promene načina i vremena u indirektnom govoru

Pri prelasku direktnog u indirektni govor, dolazi do određenih promena:

Izostavljanje dve tačke i navodnika, promena ličnih zamenica i prisvojnih zamenica (*Je suis heureux >Il était heureux; ma chambre >sa chambre*), kao i promena vremenskih

²⁰⁰ DELATOUR Y., JENNEPIN D., LEON-DUFOUR M., TEYSSIER B. str.221

²⁰¹STENDHAL Le Rouge et le Noir, str. 64

²⁰²STENDAL, Crveno i Crno, str.69

²⁰³ FOENKINOS, La délicatesse, str.160

²⁰⁴ FOENKINOS, Delikatnost, str.140

²⁰⁵ FOENKINOS, La délicatesse, str.48

²⁰⁶ FOENKINOS, Delikatnost, str.40

²⁰⁷ FOENKINOS, La délicatesse, str.151

²⁰⁸ FOENKINOS, Delikatnost, str.132

priloga (*hier > la veille; la semaine prochaine > la semaine suivante, aujourd'hui > ce jour-là; demain > lendemain; etc.*).²⁰⁹

Ali nas naročito zanimaju promene koje se dešavaju u vremenu, pa tako prezent (*présent*) direktnog govora prelazi u imperfekt (*imparfait*) u indirektnom govoru, perfekat (*passé composé*) u pluskvamperfekat (*plus-que-parfait*), aorist (*passé simple*) u futur u prošlosti (*conditionnel du présent*), anteriorni futur (*futur antérieur*) u anteriorni futur u prošlosti (*conditionnel du passé*), bliski futur (*futur proche*) prelazi u imperfekt glagola *aller* plus infinitiv, a bliska prošlost (*passé récent*) u imperfekt glagola *venir* plus infinitiv.²¹⁰

➤ *Elle finit par déclarer qu'elle désirait rentrer.*²¹¹

(Na kraju reče da hoće kući.)²¹²

➤ *Il confirma qu'il avait décidé de reporter sa demande en mariage.*²¹³

(On potvrdi da je odložio prosidbu.)²¹⁴

❖ Imperfekta i pluskvamperfekta se ne menjaju pri prelasku iz direktnog u indirektni govor²¹⁵:

➤ *Il m'a dit: J'étais fatigué parce que je m'étais couché tard.*²¹⁶

(Rekao mi je: „Bio sam umoran zato što sam kasno legao.“)

➤ *Il m'a dit qu'il était fatigué parce qu'il s'était couché tard.*²¹⁷

(Rekao mi je da je bio umoran jer je kasno legao.)

Kod indirektnih pitanja takođe treba voditi računa o promeni i slaganju vremena (iste promene se dešavaju kao i u indirektnom govoru), a zavisne rečenice uvedene su veznikom *si* ili nekim drugim upitnim prilogom (*comment, quand, pourquoi, quel, etc.*)

²⁰⁹ DELATOUR Y., JENNEPIN D., LEON-DUFOUR M., TEYSSIER B. str.224-225

²¹⁰ Ibid. str.223

²¹¹ FOENKINOS, La délicatesse, str.58

²¹² FOENKINOS, Delikatnost, str.49

²¹³ FOENKINOS, La délicatesse, str.47

²¹⁴ FOENKINOS, Delikatnost, str.40

²¹⁵ DELATOUR Y., JENNEPIN D., LEON-DUFOUR M., TEYSSIER B. str.224

²¹⁶ Lični primer

²¹⁷ Lični primer

- *Elle ne savait si elle devait sourire ou être gênée.*²¹⁸

(Nije znala treba li da se nasmeje ili postidi.)²¹⁹

2.5.2. Slobodni indirektni govor

Slobodni indirektni govor (*style indirect libre*) uglavnom ima stilističku upotrebu u književnom jeziku. U sebi ima neke elemente direktnog govora (kao što su interpunkcijski znaci) i neke indirektnog govora (promena zamenica, posesiva, slaganje vremena, promena vremenskih priloga). Karakteriše ga odsustvo uvodnog glagola i zavisnog odnosa. Slobodni indirektni stil se integriše u pričanje, prepričavanje (*récit*). Pisani i govorni jezik su približeni jedan drugom, bez intervencije autora. Kroz njega se mogu bolje izraziti i opisati emocije i osećanja²²⁰:

- *Il eut sur-le-champ l'idée hardie de lui baiser la main. Bientôt il eut peur de son idée ; un instant après, il se dit : Il y aurait de lâcheté à moi de ne pas exécuter une action qui peut m'être utile, et diminuer le mépris que cette belle dame a probablement pour un pauvre ouvrier à peine arraché à la scie.*²²¹

(Najednom mu pade na pamet drska misao da joj poljubi ruku. Ali se ubrzo uplaši od svoje pomisli; a trenutak docnije reče sebi: „Bilo bi s moje strane kukavički kad ne bih učinio delo koje bi mi moglo koristiti i umanjiti prezir što ga ova lepa gospođa verovatno oseća prema sirotom radniku, tek otrgnutom od testere.“)²²²

Pored indikativa koji se, kako smo iz navedenih primera mogli videti, najviše koristi u indirektnom govoru i indirektnim pitanjima, mogu se takođe upotrebiti:

- Konjunktiv- vremena se ne menjaju jer se u savremenom jeziku ne poštuju pravila slaganja vremena²²³:
- *Elle m'a dit: „Il faut que tu ailles à la Poste pour signaler ton changement d'adresse.“*

²¹⁸ FOENKINOS, *La délicatesse*, str.83

²¹⁹ FOENKINOS, *Delikatnost*, str.72

²²⁰ DELATOUR Y., JENNEPIN D., LEON-DUFOUR M., TEYSSIER B. str.228

²²¹ STENDHAL, *Le Rouge et le Noir*, str.40

²²² STENDAL, *Crveno i Crno*, str. 39

²²³ DELATOUR Y., JENNEPIN D., LEON-DUFOUR M., TEYSSIER B. str.224

U indirektnom govoru bi ova rečenica glasila:

*Elle m'a dit qu'il faut que j'aille à la Poste pour signaler mon changement d'adresse.*²²⁴

(Rekla mi je da bih trebao otići u poštu i obavestiti ih o promeni adrese.)

- Potencijal- vremena se ne menjaju:

➤ *Elle m'a dit: " Il faudrait repeindre la chambre des enfants. "*

U indirektnom govoru bi ova rečenica glasila:

*Elle m'a dit qu'il faudrait repeindre la chambre des enfants.*²²⁵

(Rekla mi je da bi trebalo okrečiti dečiju sobu.)

- Imperativ (*impératif*) se menja konstrukcijom „ de + infinitiv“ bez obzira u kom vremenu se nalazi glagol u uvodnoj rečenici:

➤ *Va à la maison ! -> Elle lui disait **d'aller** à la maison.*²²⁶

(Idi kući! -> Rekla mu je da ide kući.)

➤ *Elle appela Chloé pour lui demander **d'annuler** tous ses rendez-vous.*²²⁷

(Pozva Kloe i reče joj da otkaže sve njene sastanke.)²²⁸

2.6. Odstupanja od slaganja vremena

Autori Delatour Y., Jennepin D., Leon-Dufour M., Teyssier B.²²⁹ navode dva slučaja kada se odstupa od slaganja vremena:

- 1) Kada je glagol glavne rečenice u perfektu (*passé composé*):

➤ *J'ai calculé que le retard ne sera que de cinq jours.*²³⁰

(Izračunao sam da zakašnjenje neće iznositi više od pet dana.)²³¹

²²⁴ Ibid.

²²⁵ Ibid.

²²⁶ HORETZKY E., str. 103

²²⁷ FOENKINOS, La délicatesse, str.180

²²⁸ FOENKINOS, Delikatnost, str.158

²²⁹ DELATOUR Y., JENNEPIN D., LEON-DUFOUR M., TEYSSIER B. str.134

²³⁰ STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str.277

²³¹ STENDAL, Crveno i Crno, str.326

- *Christiane, une fois de plus, lui a rappelé que des vêtements moins ajustés permettent de mieux supporter la chaleur.*²³²

(Kristijan je još jednom podsetio da je u manje uskoj odeći lakše podnositi vrućinu.)

- *Je lui ai dit que vous êtes un parent de ma mère et que vous arrivez de Genlis.*²³³
(Rekla sam mu da ste rođak moje majke i da dolazite iz Žanlisa.)²³⁴

2) Kada zavisna rečenica iskazuje neku opštepoznatu činjenicu:

- *Le professeur expliquait aux élèves que la Terre tourne autour d'elle-même et autour du Soleil.*²³⁵

(Profesor je objašnjavao učenicima da se Zemlja okreće oko svoje ose i oko Sunca.)

Sledi još nekoliko primera u kojima smo uočili odstupanje od slaganja vremena:

- *Julien **comprit** alors que l'affectation diplomatique est bonne à quelque chose.*²³⁶
(Žilijen je tada razumeo da je diplomatska izveštačenost ipak za nešto dobra.)²³⁷

- *Mme Picard **était** d'avis qu'un enfant **peut** tout lire: «Un livre ne fait jamais de mal quand il est bien écrit.»*²³⁸

(Gospođa Picard mišljaše da dijete može čitati sve: „Ukoliko je dobro napisana, knjiga neće nikad naškoditi.“)²³⁹

- *Elle **savait** juste que c'était le moment, et que dans ces situations, c'est toujours le corps qui décide.*²⁴⁰

(Znala je samo da je to pravi trenutak i da u takvim situacijama telo odlučuje.)²⁴¹

U ovom primeru imamo dve objekatske rečenice, a odstupanje se desilo u drugoj:

..., *et que dans ces situations, c'est toujours le corps qui décide.*

²³² GRILLET A.-R., La jalousie, str.2

²³³ STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str.169

²³⁴ STENDAL, Crveno i Crno, str.196

²³⁵ DELATOUR Y., JENNEPIN D., LEON-DUFOUR M., TEYSSIER B. str.134

²³⁶ STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str.271

²³⁷ STENDAL, Crveno i Crno, str.319

²³⁸ SARTRE, Les mots, str.90

²³⁹ SARTRE, Riječi, str.474

²⁴⁰ FOENKINOS, La délicatesse, Str.206

²⁴¹ FOENKINOS, Delikatnost, Str.181

U sva tri gore navedena primera je došlo do odstupanja jer se radi o opštepoznatoj činjenici, konstataciji koja je ustanovljena pre trenutka govora i koja će biti ista u budućnosti, dakle nije u pitanju trenutno stanje već trajno, kao da i sami autori odstupanjem od pravila, žele staviti akcenat na takve činjenice.

3. ANALIZA KORPUSA

Kako se u savremenom francuskom jeziku pluskvamperfekat i imperfekat konjunktiva više ne upotrebljavaju²⁴², navešćemo nekoliko primera koji će nam to i potvrditi. S jedne strane, navešćemo primere iz Stendalovog romana *Crveno i Crno*, koji je pisan u 19. veku kada su ova dva glagolska vremena još uvek bila u upotrebi, a sa druge strane, daćemo primere iz francuskog romana *La délicatesse*, koji je objavljen 2009. i u kojem je očigledno izostavljanje ovih vremena:

- *Il eût voulu qu'elle eût pour témoins tous ces nobles si fiers qui, à table, lorsqu'il était au bas bout avec les enfants, le regardaient avec un sourire si protecteur.*²⁴³
(Zaželeo je da mu budu svedoci svi oni gordi plemići koji su ga, dok je sedeo s decom pri dnu stola, posmatrali sa pokroviteljskim osmehom.)²⁴⁴
- *L'honneur de la noble famille exigeait que l'aventure eût une fin tragique.*²⁴⁵
(Čast plemićke porodice iziskivala je da pustolovina ima tragičan kraj.)²⁴⁶

U primerima koji slede, umesto imperfekta konjunktiva, glagol zavisne rečenice je u konjunktivu prezenta:

- *Il avait peur que cela paraisse trop pompeux, ou bien pas assez.*²⁴⁷
(Bojao se da je to previše ili nedovoljno pompezno.)²⁴⁸
- *François continuait d'attendre qu'elle choisisse ce qu'elle allait boire, et il poursuivait ainsi son analyse liquide de la première impression féminine.*²⁴⁹
(Fransoa je i dalje čekao da ona odluči šta će da naruči, nastavivši da analizira prvi utisak koji žena ostavlja na osnovu pića.)²⁵⁰

I u delu Aleksandra Dime *Dama s kamelijama*, koje je nastalo tokom 19.veka, takođe je česta upotreba imperfekta i pluskvamperfekta konjunktiva:

- *Je vis que ce volume avait été acheté par vous, je me résolus à vous prier de me*

²⁴² DELATOUR Y., JENNEPIN D., LEON-DUFOUR M., TEYSSIER B. str.139

²⁴³ STENDHAL, *Le Rouge et le Noir*, str.84

²⁴⁴ STENDAL, *Crveno i Crno*, str. 94

²⁴⁵ STENDHAL, *Le Rouge et le Noir*, str.340

²⁴⁶ STENDAL, *Crveno i Crno*, str. 394

²⁴⁷ FOENKINOS, *La délicatesse*, str.112

²⁴⁸ FOENKINOS, *Delikatnost*, str.97

²⁴⁹ FOENKINOS, *La délicatesse*, str.14

²⁵⁰ FOENKINOS, *Delikatnost*, str.10

*le céder, quoique le prix que vous y aviez mis me fit craindre que vous n'eussiez attaché vous-même un souvenir quelconque à la possession de ce volume.*²⁵¹

(Video sam da ste ovu knjigu kupili vi, pa sam se rešio da vas zamolim da mi je ustupite, mada sam se zbog cene koju ste platili pribojavao da li i vas ne veže kakva bilo uspomena za vlasnicu knjige.)²⁵²

Kod Sartre-a se ipak može primetiti upotreba imperfekta i pluskvamperfekta konjunktiva te, ako posmatramo hronološki, uočavamo da su se koristila i polovinom 20.veka u književnosti, dok kod Alain-Robbe Grillet-a u njegovoj *La jalousie*, delu koje je napisano gotovo u isto vreme kad i Sartre-ove Reči (*Les Mots*), nismo uspeli naći niti jedan primer korištenja nekog od ova dva vremena. Ali moramo spomenuti da se tu možda radi i o stilu pisanja, pa samim tim i odabiru vremena kojima će pisac najbolje iskazati radnje u tekstu, a ne samo o savremenoj tendenciji da se zamene prezentom i perfektom konjunktiva:

- *Mon grand-père, justement fier de la longévité Schweitzer, n'admettait pasqu'on disparût à trente ans; à la lumière de ce décès suspect, il en vint à douter que son gendre eût jamais existé et, pour finir, il l'oublia.*²⁵³

(Djed pak, opravdano ponosan na dugovječnost Schweitzerovih, nije prihvatao pomisao da netko nestane u tridesetoj godini života; u svjetlu ovog sumnjivog preminuća, on, štoviše, uze sumnjati da je njegov zet ikada i postojao te ga na kraju izbriše iz sjećanja.)²⁵⁴

- *Je n'arrivais pas à croire qu'on eût composé tout un livre pour y faire figurer cet épisode de notre vie profane qui sentait le savon et l'eau de Cologne.*²⁵⁵

(Nikako nisam mogao povjerovati da je netko sastavio cijelu knjigu kako bi u njoj prikazao taj isječak iz svjetovne strane našeg života, akoji miriše na sapun i kolonjsku vodu.)²⁵⁶

²⁵¹ DUMAS, La dame aux camélias, str. 74

²⁵² DIMA, Dama s kamelijama, str. 30

²⁵³ SARTRE, Les mots, str.15

²⁵⁴ SARTRE, Riječi, str.419

²⁵⁵ SARTRE, Les mots, str.38

²⁵⁶ SARTRE, Riječi, str.435

- *Elle attendait qu'il eût mis ses chaussons et qu'il se fût assis dans son fauteuil.*²⁵⁷
(Čekala bi da obuže papuče i sjedne u svoj naslonjač.)²⁵⁸

3.1. Iskazivanje anteriornosti radnje zavisne u odnosu na radnju glavne rečenice

Već smo napomenuli da u b/h/s jeziku ne postoje pravila o slaganju vremena, stoga često dolazi do poteškoća pri prevođenju, jer se nekada teško iskazuje anteriornost prošle radnje, s obzirom na to da se u b/h/s jeziku odavno već aktivno ne koriste pluskvamperfekat i imperfekat²⁵⁹ s kojima bi se ona mogla iskazati, pa se mesto njih najčešće koristi perfekat:²⁶⁰

- *Il savait bien qu'il avait été minable, et qu'il risquait gros si on apprenait en haut lieu suédois qu'il avait voulu muter un employé pour convenances personnelles.*²⁶¹
(Dobro je znao **da je ispao jadan**, da mu se loše piše ako švedsko rukovodstvo sazna kako **je hteo** da premesti službenika zbog ličnih razloga.)²⁶²
- *Il venait de comprendre qu'elle n'avait même remarqué son absence de la nuit précédente.*²⁶³
(Upravo je shvatio **da nije ni primetila** njegovo odsustvo predhodne noći.)²⁶⁴
- *Elle lui raconta qu'elle l'avait entendu naguère, et qu'il l'avait fait rêver.*²⁶⁵
(Ona mu ispriča **da ga je čula** nekada i **da ga je zbog toga sanjala**.)²⁶⁶

²⁵⁷ SARTRE, Les mots, str.124

²⁵⁸ SARTRE, Riječi, str.499

²⁵⁹To su, kako primećuju Popović/Stanojčić, prošli glagolski oblici koji su van upotrebe (POPOVIĆ LJ., STANOJČIĆ Ž., str. 393).

²⁶⁰ JOVANOVIĆ, S. str.591

²⁶¹ FOENKINOS, La délicatesse, str.201

²⁶² FOENKINOS, Delikatnost, str.177

²⁶³ FOENKINOS, La délicatesse, str.202

²⁶⁴ FOENKINOS, Delikatnost, str.178

²⁶⁵ DUMAS, La dame aux camélias, str.16

²⁶⁶ DIMA, Dama s kamelijama, str. 10

- *M. de Caylus prétendait qu'on lui avait donné la volonté de demander en mariage mademoiselle de La Mole.*²⁶⁷

(Gospodin de Kejlis je tvrdio **da su mu dali** volju da zaprosi gospođicu de La Mol.)²⁶⁸

Doslovan prevod poslednjeg primera bi glasio:

Gospodin de Kejlis je tvrdio da su mu bili dali volju da zaprosi gospođicu de La Mol.

3.2. Istovremenost radnji glavne i zavisne rečenice

Za iskazivanje istovremenosti radnji u prošlosti, koristi se imperfekat u francuskom jeziku, a koji se na b/h/s jeziku prevodi prezentom:²⁶⁹

- *Il remarqua enfin que le soleil se couchait derrière les montagnes éloignées du Beaujolais.*²⁷⁰

(Naposletku primeti da sunce **zalazi** iza dalekih planina Božolea.)²⁷¹

- *Le soir même, le chevalier de Beauvoisis et son ami dirent partout que ce M. Sorel, d'ailleurs un jeune homme parfait, était fils naturel d'un ami intime du marquis de La Mole.*²⁷²

(Istog večera vitez de Bovoazis i njegov prijatelj su svugde govorili **da je** taj gospodin Sorel, koji je uostalom krasan mladić, ustvari nezakonit sin nekog prisnog prijatelja markiza de la Mola.)²⁷³

- *... Deux ou trois fois cet ami lui dit qu'elle se rétablissait rapidement, et ce mot retentit dans son cœur.*²⁷⁴

²⁶⁷ STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str.263

²⁶⁸ STENDAL, Crveno i Crno, str.308

²⁶⁹ JOVANOVIĆ, S. str.591

²⁷⁰ STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str.79

²⁷¹ STENDAL, Crveno i Crno, str.87

²⁷² STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str. 271

²⁷³ STENDAL, Crveno i Crno, str.320

²⁷⁴ STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str.475

(... Dva-tri puta mu je prijatelj rekao da **se** ona brzo **oporavlja**, i te su reči odjeknule u njegovom srcu.)²⁷⁵

➤ *Il comprenait qu'elle n'était pas prête pour vivre autre choses.*²⁷⁶

(Bilo mu je jasno da **nije spremna** za novi život.)²⁷⁷

➤ *Il remarqua qu'il n'y avait pas de prêtre dans ce confessionnal.*²⁷⁸

(On primeti da u ispovedaonici **nema** sveštenika.)²⁷⁹

➤ *Mais on voyait qu'il était homme à soutenir son dire.*²⁸⁰

(Ali se videlo i to da **je** on čovek sposoban da brani ono što kaže.)²⁸¹

➤ *Norbert avait trouvé qu'il répondait trop vivement aux plaisanteries de quelques-uns de ses amis.*²⁸²

(Norbert je našao da on suviše živo **odgovara** na šale nekolicine njegovih prijatelja.)²⁸³

➤ *J'ai pensé qu'il fallait un motif puissant pour te faire aller ainsi à Paris, toi qui ne m'as pas quittée depuis quatre mois.*²⁸⁴

(Mislila sam da **postoji** jak razlog što ideš u Pariz, kada me četiri meseca nisi ostavljao.)²⁸⁵

➤ *Il sentit qu'il aimait ces enfants, qu'il se plaisait à jaser avec eux.*²⁸⁶

(Osetio je da **voli** tu decu i da **mu je ugodno** da sa njima razgovara.)²⁸⁷

Iz predhodno navedenih primera možemo zaključiti da je u b/h/s jeziku, najprirodnije istovremenost radnji koje se odvijaju u prošlosti, iskazivati prezentom, jer ako uzmemo poslednji primer i prevedemo perfektom :

Osetio je da je voleo tu decu i da mu je bilo ugodno da sa njima razgovara

²⁷⁵ STENDAL, Crveno i Crno, str.552

²⁷⁶ FOENKINOS, La délicatesse, str.170

²⁷⁷ FOENKINOS, Delikatnost, str.149

²⁷⁸ STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str. 196

²⁷⁹ STENDAL, Crveno i Crno, str.228

²⁸⁰ STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str.282

²⁸¹ STENDAL, Crveno i Crno, str. 331

²⁸² STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str.265

²⁸³ STENDAL, Crveno i Crno, str. 311

²⁸⁴ DUMAS, La dame aux camélias, str.321

²⁸⁵ DIMA, Dama s kamelijama, str.166

²⁸⁶ STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str. 146

²⁸⁷ STENDAL, Crveno i Crno, str.170

stičemo utisak da su to završene radnje koje su predhodile glavnoj *Osetio je*, a ne da su simultane u trenutku govora sa radnjom glavne rečenice.

3.3. Posteriornost radnje zavisne u odnosu na radnju glavne rečenice

Ako se objekatskom rečenicom želi iskazati posteriornost u prošlosti u odnosu na radnju glavnog glagola, onda se koristi kondicional prezenta, a u b/h/s jeziku ga prevodimo uglavnom futurom:

- *Nathalie annonça qu'elle **irait** voir Charles après le déjeuner pour qu'il arrête son cinéma.*²⁸⁸

(Natali saopšti da **će otići** kod Šarla posle ručka i reći mu da prestane sa cirkusom.)²⁸⁹

- *Elle comprit qu'elle **ne pourrait** rien vivre qui puisse lui faire oublier sa mort.*²⁹⁰

(Ona shvati **da neće moći** da doživi ništa što bi joj pomoglo da zaboravi njegovu smrt.)²⁹¹

- *Elle m'écrivait le matin qu'elle **dînerait** avec moi.*²⁹²

(Ujutru mi je često pisala **da će** večerati sa mnom.)²⁹³

Iz gore navedenih primera možemo zaključiti da se radnja zavisne rečenice kojom se iskazuje budućnost u prošlosti prevodi futurom u b/h/s jeziku, iako je u francuskom jeziku upotrebljen kondicional prezenta.

Osvrnućemo se i na tendenciju u savremenom francuskom jeziku da se oblici koji završavaju na *-rais* zamene perifrazom „aller (imperfekt) + infinitiv“ i navešćemo nekoliko primera:²⁹⁴

- *Julien vit qu'elle **allait tout dire** et se perdre à jamais.*²⁹⁵

²⁸⁸ FOENKINOS, La délicatesse, str.176

²⁸⁹ FOENKINOS, Delikatnost, str.155

²⁹⁰ FOENKINOS, La délicatesse, str.37

²⁹¹ FOENKINOS, Delikatnost, str.31

²⁹² DUMAS, La dame aux camélias, str.275

²⁹³ DIMA, Dama s kamelijama, str. 140

²⁹⁴ Videti str.20

²⁹⁵ STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str.118

(Žulijen vide da će ona sve reći i upropastiti se zanavek.)²⁹⁶

- *Un moment j'espérai qu'on **allait** lui **dire** que Marguerite n'était pas chez elle, et que j'**allais** le **voir** sortir ;*²⁹⁷

(Za trenutak se ponadah da će mu reći da Margerita nije kod kuće i da ću ga videti kako izlazi.)²⁹⁸

- *J'ai commencé à penser qu'il **allait se croire** mon maître, et qu'il pourrait bien essayer de me faire obéir au nom de la terreur.*²⁹⁹

(Počela sam misliti da će se on smatrati mojim gospodarem i da će možda pokušati da me strahom natera na poslušnost.)³⁰⁰

Što se tiče prevođenja na b/h/s jezik, i u ovom slučaju koristimo futur.

3.4. Odstupanje od slaganja ako se posledice radnje iz prošlosti još uvek osećaju

U primeru koji sledi, možemo uočiti da se odstupanje od slaganja vremena može desiti kada se posledice radnje koja je završena u prošlosti još uvek osećaju te se mesto imperfekta upotrebljava prezent a osim toga u glavnoj rečenici je *passé composé*:

- *Elle m'a dit que je vous **dérange** peut-être.*³⁰¹

(Ona mi reče da vam možda **smetam**.)³⁰²

U sledećem primeru imamo identičnu situaciju, dakle posledice se još osećaju u sadašnjosti, ali je prezent na b/h/s jeziku preveden perfektom i prezentom:

²⁹⁶ STENDAL, Crveno i Crno, str.135

²⁹⁷ DUMAS, La dame aux camélias, str.240

²⁹⁸ DIMA, Dama s kamelijama, str.120

²⁹⁹ STENDHAL, Le Rouge et le Noir, str.354

³⁰⁰ STENDAL, Crveno i Crno, str.412

³⁰¹ DUMAS, La dame aux camélias, str.261

³⁰² DIMA, Dama s kamelijama, str.132

- *Je lui ai dit tout ce que je sais, en ajoutant que vous êtes un charmant garçon, et voilà.*³⁰³

(Rekla sam joj sve ono što **sam znala** i dodala **da ste** vi krasan mladić.)³⁰⁴

U ovom primeru dolazi do izražaja i pokazna zamenice *ce*, na koju je i u prevodu stavljen akcenat (Rekla sam joj sve **ono** što...).

- *Excusez-moi, je ne réfléchissais pas que ma douleur doit vous importer peu, et que je vous importune d'une chose qui ne peut et ne doit vous intéresser en rien.*³⁰⁵

(Izvinite, nisam imao u vidu **da će** vam moj bol **biti** malo važan i **da ću** vam **dosađivati** nečim što ne može i ne treba ni po čemu da vas zanima.)³⁰⁶

Iz navedenog primera možemo videti da je prevodilac u prevodu zavisnih rečenica koristio futur- *da će vam moj bol biti malo važan i da ću vam dosađivati*. Međutim, kao i u prvom primeru koji smo gore naveli, ova rečenica može biti prevedena i prezentom:

Izvinite, nisam imao u vidu da vam je moja bol malo važna i da vam dosađujem nečim što ne može i ne treba ni po čemu da vas zanima.

Dakle, iako bi u francuskom jeziku trebalo upotrebiti slaganje vremena (imperfekt- imperfekt), ovde se, zbog smisla i konteksta, prevodilac odlučio za upotrebu prezenta indikativa.

U narednom primeru imamo slučaj u kojem je činjenica u trenutku govora još uvek ista kao u nekom prošlom trenutku tj. radnja koja se iskazuje zavisnom objekatskom rečenicom još uvek traje pa umesto nekog od prošlih vremena, autor u zavisnoj rečenici upotrebljava prezent:

- *Vous avez vu que je suis une bonne fille et que je vous parle franchement.*³⁰⁷

(Videli ste da sam ja dobra žena i da vam govorim otvoreno.)³⁰⁸

³⁰³ DUMAS, La dame aux camélias, str. 203

³⁰⁴ DIMA, Dama s kamelijama, str. 99

³⁰⁵ DUMAS, La dame aux camélias, str. 81

³⁰⁶ DIMA, Dama s kamelijama, str.34

³⁰⁷ DUMAS, La dame aux camélias, str. 175

³⁰⁸ DIMA, Dama s kamelijama, str.85

DODATAK

Kako smo napomenuli u uvodu, kao prilog ovom radu, daćemo nekoliko interesantnih primera iz svakodnevne korespondencije sa govornicima iz Francuske i Švajcarske. Odatle možemo primetiti da se ne pribegava uvek slaganju vremena, te da se u toj svakodnevnoj komunikaciji ne vodi previše računa o pravilima ali moramo naglasiti i da se ne zanemaruju u potpunosti:

PRIMER BR. 1.

(Korespondencija od 07.02.2016. sa govornikom iz Švajcarske)

From: Céline Badini-Gonin

Sent: Tuesday, February 07, 2016 3:09 PM

To: Seniha Bibic

Cc: Evelyne Pfeiffer

Subject: Relance portefeuille de commandes

Bonjour Seniha,

Voici un point de notre portefeuille de commandes.

- Merci de nous confirmer les commandes non confirmées / en rouge
- Merci de nous donner une date de livraison précise sur les commandes en retards / en orange

Il y a énormément de retard de livraison. Nous sommes en attente de beaucoup de produits pour lesquels nous avons de nombreux affectés clients. Merci de me faire un point rapidement sur livraison et me donner des dates précises et de les respecter. **Je vous ai déjà dit que vos produits sont régulièrement dans nos publicités et qu'il est impératif** que nous puissions compter sur les délais que vous nous confirmez.

Si vous rencontrez des problèmes actuellement dans le transport ou dans la planification des commandes (ruptures, full production,), merci également de nous tenir informés.

Je reste à votre disposition en cas de problèmes ou questions

Merci pour votre retour

Céline

U gore navedenom primeru imamo glavnu rečenicu *Je vous ai déjà dit* koja je u prošlom vremenu (*passé composé*) dok objekatske rečenice *que vos produits sont régulièrement dans nos publicités et qu'il est impératif ...* su u prezentu, a shodno pravilima slaganja vremena, trebaju biti u imperfektu (*vos produits étaient... il était impératif...*) ; Međutim, moramo se priseliti da je odstupanje dozvoljeno ako je u glavnoj rečenici složeni perfekt što je ovde slučaj, tako da se i ne može reći da je došlo do greške kod govornika te da je u dosta slučajeva kontekst taj koji određuje vreme zavisne rečenice.

PRIMER BR. 2.

(Korespondencija od 14.04.2016. sa govornikom iz Francuske)

Bonjour,

Merci pour l'info, je veux voir si on arrive à traiter le tableau encore aujourd'hui.

Quand est-ce que vous êtes prêt pour l'EDI svp ? Avez-vous des nouvelles à ce sujet ? La plupart de nos fournisseurs reçoivent nos commandes par EDI et ne plus par fax. Il y en a bcp moins voire aucun risque de ne pas/plus recevoir nos commandes.

Vous avez dit que vous serez prêts dans quelques jours ;

Merci beaucoup d'avance de vos nouvelles.

Meilleures salutations

Andreas

De : Seniha Bibic [<mailto:seniha.bibic@luxor.ba>]

Envoyé : jeudi 14 avril 2016 09:00

À : Andreas Amacher

Cc : 'Meliha Jahic'; Caroline Soler; Charlène Fisch

Objet : RE: Portefeuille de cmdes!

Bonjour Andreas,

Voici les infos ci-joint;

Merci de noter qu'il y a bcp de cmdes non reçues!

On Vous prie de nous envoyer les duplicatas pour pouvoir les enregistrer tout de suite!

Cdt

Seniha

U ovom primeru možemo videti da nije upotrebljeno pravilo o posteriornosti radnje zavisne u odnosu na glavnu rečenicu. Posle glavne rečnice *Vous avez dit* treba stajati glagol u futuru u prošlosti (*conditionnel présent*) kojim bi se označila buduća radnja ali ovde to nije slučaj, nego je upotrebljen *futur simple* *que vous serez prêts dans quelques jours* ;

Kao i u prvom primeru, i ovde je moguće odstupiti od slaganja jer u glavnoj rečenici imamo složeni perfekat, ali u narednim primerima videćemo gde je došlo do grešaka i zanemarivanja pravila o slaganju vremena.

PRIMER BR. 3.

Bonjour,

Nous avons prévenu le client, mais ne pouvons pas garantir que le client auras pu rapporter la table en temps et en heure pour le chargement du camion.

Il va falloir qu'il s'organise pour en acheter une autre qu'il lui plaise et après rapporter l'autre qui est défectueuse.

C'est pourquoi, **attendez que nous vous prévenons** quand la table seras disponible en magasin.

Merci

CONFORAMA

AG

U ovom primeru je pogrešno upotrebljen način, tj. umesto prezenta konjunktiva stoji indikativ, a glagol *attendre* zahteva upotrebu konjunktiva. Dakle, rečenica **attendez que nous vous prévenons** trebala bi da glasi **attendez que nous vous prévenion**

PRIMER BR .4

(Korespondencija od 01.02.2017. sa govornikom iz Francuske)

Bonjour Seniha,

Désolé pour mon retour tardif.

Concernant le prix du mini-fauteuil, **on a convenu que la première commande nous soit facturé à 45€/pièce**, sur demande de Leo nous avons passé une première commande de plus de 400pièces.

Ce que nous avons fait. Par la suite tu m'as dit que vous n'étiez pas en mesure de produire autant de fauteuils en une fois, nous avons donc réduit sur ta demande la quantité à 150 pièces.

Je n'accepterai donc pas le prix de 51€ tant que la quantité de 400 pièces n'est pas été atteinte, quelque soit le nombre de commandes passées.

Merci et bonne journée

Ludovic

U rečenici **On a convenu que la première commande nous soit facturé à 45€/pièce**, pogrešno je upotrebljeno i vreme i način u zavisnoj rečenici. Dakle, prema pravilima o slaganju vremena ova rečenica bi glasila : **on a convenu que la première commande nous serait facturé à 45€/pièce.**

4. ZAKLJUČAK

Slaganje vremena u francuskom jeziku javlja se isključivo u zavisno složenoj rečenici, a neophodno je zbog izražavanja anteriornosti, istovremenosti i posteriornosti radnji glavne i zavisne rečenice. Postoje pravila koja treba slediti pri slaganju, ali kako smo mogli uočiti kroz analizu primera, ta se pravila nekada zanemaruju, pogotovo u savremenom jeziku. Postoje i slučajevi koji to dopuštaju, kada je reč o nekoj opštepoznatoj istini ili ako se složeni perfekat (*passé composé*) nadje u glavnoj rečenici.

U prvom delu rada naveli smo nekoliko definicija i različitih mišljenja autora o slaganju vremena. Tako, na primer, Dubois i Lagane smatraju da je slaganje vremena odnos koji postoji u okviru jedne složene rečenice između vremena glavne i vremena zavisne rečenice te da moramo razlikovati dve vrste slaganja: slaganje koje zahteva smisao iskaza i slaganje koje ima obavezan karakter i ne izražava nikakav poseban smisao.

Najčešće se iskazuje kroz objekatsku rečenicu (*complétive objet*), uvedenu veznikom *que* (koji u b/h/s jeziku najčešće prevodimo veznikom *što/da*) ili vezničkim izrazima *à ce que* i *de ce que* (zavisno od konstrukcije glagola). Također, funkciju direktnog objekta u složenoj rečenici mogu imati i indirektno-upitne zavisne rečenice (*subordonnée interrogatives indirectes*) te infinitivna rečenica (*subordonnées infinitive*) za koju je karakteristično odsustvo veznika. Pored toga, moramo se prisetiti i relativne rečenice u kojoj je takođe prisutno slaganje vremena ako se u glavnoj rečenici javi glagol percepcije (*Un jour, il entendit cet homme qui disait à Élisabeth: Vous ne voulez plus me parler depuis que ce précepteur...*).

Govorili smo o slaganju vremena u indikativu i rekli da, ako je glagol glavne rečenice u futuru ili prezentu, onda će glagol zavisne biti u onom vremenu koje smisao zahteva. Ali, ako je u glavnoj neko prošlo vreme, onda se radnja zavisne može iskazati istovremeno (imperfektom), posteriorno (futurom u prošlosti ili perifrazom *aller* u imperfektu + *infinitiv*) i anteriorno (pluskvamperfektom) u odnosu na radnju glavne rečenice.

Na osnovu analize primera preuzetih iz primarnog korpusa, mogli smo uočiti razlike pri slaganju vremena u konjunktivu, gde smo kod Stendala uočili čestu primenu

imperfekta i pluskvamperfekta konjunktiva tj. vremena koja se u savremenom francuskom jeziku više ne upotrebljavaju. Shodno tome, kod Foenkinosa, savremenog autora, nismo naišli ni na jedan primer njihove upotrebe, već su ta vremena uglavnom zamenjena prezentom i perfektom konjunktiva. Vreme u glavnoj rečenici je irelevantno tj. ne utiče na izbor vremena u zavisnoj (bitno je iskazati simultanost, anteriornost i posteriornost u odnosu glavne i zavisne rečenice).

Jedno od najtežih pitanja jeste kada upotrebiti indikativ a kada konjunktiv u zavisnoj rečenici. Videli smo da upotreba načina može zavisiti od modaliteta i forme glavnog glagola. Glagoli mišljenja (*penser, croire, espérer, compter, s'imaginer, supposer...*) i glagoli govora (*dire, déclarer, nier, avouer, expliquer, écrire, persuader...*) u potvrdnom obliku zahtevaju upotrebu indikativa, dok u upitnom i odričnom obliku zahtevaju konjunktiv. Glagoli opažaja i spoznaje (*se rappeler, voir, remarquer, rêver, sentir, savoir, ignorer, apprendre, oublier...*) zahtevaju indikativ u sva tri oblika (potvrdnom, upitnom i odričnom), s tim da smo, tokom istraživanja našeg primarnog korpusa, naišli na primere gde je u zavisnoj upotrebljen i konjunktiv (str.27).

Zatim smo govorili o direktnom i indirektnom govoru i do kojih promena dolazi u upotrebi načina i vremena.

Odstupanja od slaganja vremena su moguća u dva slučaja : glagol glavne rečenice je u složenom perfektu ili zavisna rečenica iskazuje neku opštepoznatu činjenicu (*Le professeur expliquait que la Terre est ronde.*).

Zbog nepostojanja ove jezičke pojave u b/h/s jeziku, uglavnom se pribegava upotrebi perfekta za iskazivanje anteriornosti u prošlosti, a prezenta za istovremenost u prošlosti, dok se futurom prevodi posteriornost kao što smo i predstavili u analizi korpusa (v. 36-38). Ali nisu ni to striktno određena pravila, jer nekada se pribegava upotrebi onog vremena koje smisao zahteva, tj. treba prevesti u duhu našeg jezika.

Ono što smo uočili tokom istraživanja ove teme jeste da se slaganje vremena sve manje poštuje u savremenom jeziku (u usmenoj korespondenciji sa govornicima francuskog jezika pravila o slaganju se retko ili nikako ne primenjuju dok se u pisanoj korespondenciji pravila ipak poštuju, što smo imali prilike da vidimo u dodatku rada) a u

književnom (na osnovu primera preuzetih iz primarnog korpusa) se pravila slaganja vremena i dalje poštuju i aktivno primenjuju.

CONCLUSION

La concordance des temps dans la langue française n'apparaît que dans la phrase complexe et il est nécessaire de l'utiliser quand on veut exprimer l'antériorité, la postériorité ou la simultanéité de l'action des verbes de la principale et de la subordonnée. Il y a des règles ou des principes que nous devons respecter et suivre, mais comme nous avons pu voir, il y a des cas où on peut négliger ces règles, par exemple, quand il s'agit d'une vérité générale ou quand le passé composé est le temps de la principale.

La concordance des temps peut être exprimée avec l'indicatif mais aussi avec le subjonctif, et nous pouvons utiliser les temps du passé, présent ou futur, à cause de quoi nous en avons besoin dans presque tous les textes écrits, mais aussi dans la langue parlée. Le temps de la subordonnée est souvent commandé par le sens ou par le contexte. Mais la concordance peut être supprimée à cause du sens ou du contexte.

La complétive objet, introduite par la conjonction *que* (ou *de ce que*, *à ce que*, *ce que*), exprime le mieux la concordance des temps. Si le verbe de la principale exprime la déclaration, la connaissance ou l'opinion, on utilise l'indicatif, et si le verbe de la principale exprime les sentiments, le désir, l'interdiction ou la permission, dans ce cas on utilise le subjonctif. Dans le discours indirect on a aussi des changements des temps, comme nous avons déjà vu, et pour cela nous devons prêter l'attention à la concordance.

Nous avons pu remarquer, d'après les exemples analysés, les différences concernant l'emploi du subjonctif, à savoir, l'utilisation du plus-que-parfait et de l'imparfait du subjonctif dans l'œuvre de Stendhal, et dans celle de Foenkinos, écrivain contemporain français, nous n'avons pu remarquer ces formes du subjonctif parce qu'elles ont disparu. C'est la raison pour laquelle nous les remplaçons avec le présent ou avec le passé du subjonctif.

Le bosnien, le croate et le serbe ne connaissent pas ce phénomène d'accommodation temporelle, si bien qu'on emploie certains temps ou modes qui sont en mesure de démontrer ces rapports entre les verbes de la principale et de la subordonnée.

Mais nous risquons toujours de perdre le sens, et parfois nous ne pouvons pas exprimer et traduire avec exactitude certaines actions.

LITERATURA

- Béchade, Hervé-D., *Syntaxe du français moderne et contemporain*, Presses Universitaires de France, 1993
- Bidois, G. et R. le, *Syntaxe du français moderne*, Editions Auguste Picard, Paris 1935
- Delatour Y. / Jennepin D. / Léon-Dufour M. / Teyssier B., *Nouvelle grammaire du français*, Hachette, Paris 2004
- Drašković, V., *Gramatika francuskog jezika*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva-Beograd, 1982
- Dubois J. / Lagane R., *La nouvelle grammaire du français*, Librairie Larousse, 1973
- Grevisse, M. / Gousse, A., *Le bon usage*, De boeck Duculot, Bruxelles 2008
- Grevisse, M. / Gousse, A., *Nouvelle grammaire française*, De Boeck Duculot, Bruxelles 1995
- Guiraud, P., *La syntaxe du français*, Presses Universitaires de France, Paris 1967
- Horetzky, E., *Précis pratique de grammaire française*, Školska knjiga, Zagreb 1988
- Jovanović S. A. i saradnici, *Savremeni francusko-srpski rečnik sa gramatikom*, Prosveta, Beograd 1991
- Mauger, G., *Grammaire pratique du français d'aujourd'hui*, Librairie Hachette, Paris 1968
- Papić, M., *Gramatika francuskog jezika*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 1999
- Stan, H., *Les temps du verbe fini (indicatif) en français moderne*, Kobenhavn, 1952
- Stanojčić, Ž. / Popović, LJ., *Gramatika srpskoga jezika*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd 2000
- Varga, D., *Syntaxe du français*, Filozofski fakultet, Zagreb 2005

Internet baze:

- <http://documents.tips/documents/style-direct-et-indirect-u-boji.html>
- <http://www.synapse-fr.com/manuels/CONCOR.htm>

KORPUS RADA

- Dumas, Alexandre, *La dame aux camélias*, PDF
- Dima, Aleksandar, *Dama s kamelijama*, Minerva, Subotica 1981
- Foenkinos, D., *La délicatesse*, Gallimard, 2009
- Foenkinos, D., *Delikatnost*, prevod Gordana Breberina, Laguna,
- Robbe-Grillet, Alain, *La jalousie*, PDF
- Sartre, J.P. *Les mots*, Gallimard, 1972
- Sartr, J.P., *Odgoda / Riječi*, prevod Višnja Machiedo i Eva Feller-Zdenković, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb 1977
- Stendhal, *Le rouge et le noir*, Le livre de poche, Paris 2008
- Stendal, *Crveno i crno*, prevod dr. M. Jovanović, Minerva, Subotica 1976

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. TEORIJSKI DEO.....	3
2.1. Nekoliko definicija o slaganju vremena	3
2.2. Objekatska rečenica	5
2.2.1. Uloga i funkcija objekatske rečenice	5
2.2.2. Indirektno-upitna zavisna rečenica	11
2.2.3. Infinitivna zavisna rečenica	13
2.3. Slaganje vremena u indikativu.....	15
2.3.1. Slaganje vremena koje smisao zahteva.....	16
2.3.2. Obavezno slaganje vremena	17
2.4. Slaganje vremena u konjunktivu	22
2.5. Direktni i indirektni govor.....	29
2.5.1. Promene načina i vremena u indirektnom govoru	30
2.5.2. Slobodni indirektni govor	32
2.6. Odstupanja od slaganja vremena.....	33
3. ANALIZA KORPUSA	36
3.1. Iskazivanje anteriornosti zavisne u odnosu na radnju glavne rečenice	38
3.2. Istovremenost radnji glavne i zavisne rečenice.....	39
3.3. Posteriornost radnje zavisne u odnosu na radnju glavne rečenice.....	41
3.4. Odstupanje od slaganja ako se posledice radnje iz prošlosti još osećaju	42
DODATAK.....	44

4. ZAKLJUČAK.....	48
CONCLUSION.....	51
LITERATURA.....	53
KORPUS RADA.....	55